

Kardinálský klobouk pro Karla Kašpara

Zlatuše Kukánová

Při zasedání vatikánské tajné konzistoře dne 1.4.1935 schválil sbor kardinálů svatořečení dvou Angličanů – rochesterského biskupa Johna kardinála Fishera a filozofa Thomase Moora. Dále pak jmenování státního sekretáře kardinála Eugenia Pacelliho papežským kamerlengem (komořim) na místo kardinála Pietra Gasparriho, jemuž příslušely v případě sedisvakance papežského stolce značné pravomoci, a vzal na vědomí změny na arcibiskupských a biskupských místech a informace o propůjčení pallia od poslední konzistoře 5. března 1934.¹ Opět nedošlo k netrpělivě očekávanému jmenování nových kardinálů, ačkoliv bylo už volných celkem dvacet míst (dvě byla obsazena „in pectore“, to znamená v papežově srdci, ale bez oficiálního zveřejnění).² Tento fakt se vysvětloval záměrem Pia XI. omladit a rozšířit sbor volitelů o více národů a národností, jemuž by byl také podřízen výběr nových kandidátů. Soudilo se, že si papež dával se zveřejněním jmen nových kardinálů načas, protože se nakonec zalekl vlastní reformní myšlenky, která by vedla ke značnému nárůstu členů konkláve o několik patriarchů a biskupů i mimo kardinálské kolegium. Naznačovaná radikální změna se však zdála diplomatickým pozorovatelům dosti nereálnou, protože by nakonec znamenala značný zásah do prestiže a postavení kardinálského sboru.

Pravděpodobnějším důvodem odkládaného jmenování byla napjatá finanční situace Vatikánu. Podle neověřených zpráv přišel Svatý stolec při nevyhodném uložení do cenných papírů o většinu financí, vyplacených

¹ *Archiv ministerstva zahraničních věcí, Politické zprávy (dále AMZV, PZ) Vatikán, 1935, 8. běžná zpráva, čj. 57/dův./1935 ze 3.4.1935, s. 1–2 a I. periodická zpráva za 1. čtvrtletí, čj. 64/dův./35 z 9. 4. 1935, s. 10.*

² *Rezervaci nominovaného kardinála ve svém srdci prohlašuje papež zpravidla u osob, u nichž politické či jiné důvody nedovolují zveřejnění jména. Tento kardinál nemá zatím žádná práva, získává je teprve až po veřejném prohlášení na některém z dalších zasedání konzistoře.*

Itálii na základě Lateránských smluv.³ Neúspěšnou transakci provázely zbytečně vysoké výdaje ve Vatikánu a značné investice, spojené s přestavbou papežova letního sídla v Castel Gandolfo.⁴ Poslední ránu zasadil už dost vyčerpané papežské pokladně nečekaný pokles příspěvků z různých zemí světa během světové krize a postupně klesající kurz libry a dolaru. Je tedy pochopitelné, že papež Pius XI., který prý dokonce uvažoval o dočasném osobním zásahu do řízení finančních otázek, byl zásadně proti neúměrnému zvyšování rozpočtu, jež by si vyžádalo další jmenování nových kuriálních kardinálů. Přestože se domníval, že ani z věcného důvodu není třeba rozšiřovat jejich řady, byl často kritizován právě některými kuriálními kardinály, žehrajícími na pracovní přetížení, i když s ohledem na jejich věk se to dalo očekávat. Doplnění sboru bylo nutné také z mezinárodních důvodů – neboť povážlivě převažovali Italové – proto bylo třeba jmenovat několik neitalských kandidátů, čekajících na kardinálský klobouk. Předpokládalo se například jmenování nového anglického kardinála po westminsterském arcibiskupu Francisi Bourneovi, zesnulém na Nový rok 1935.

Kardinálský sbor, který měl mít podle ustanovení papeže Sixta V. z roku 1586 sedmdesát členů,⁵ byl doplněn naposledy před dvěma lety 13. března 1933.⁶ V lednu 1935 za života padesáti dvou kardinálů v něm bylo dvacet šest Italů, šest Francouzů, čtyři Američané, po třech Španělech a Němcích, dva Poláci a po jednom zástupci z ČSR, Rakouska, Ma-

³ *Gelmi, Josef. Papežové. Od svatého Petra po Jana Pavla II., Praha 1994, s. 265 – finanční dohoda přiznávala v roce 1929 obnos 75 milionů lir v hotovosti a pět procent renty z jedné miliardy lir ve státních obligacích jako odškodné za způsobené ztráty.*

⁴ *Gelmi, J. c. d., s. 271 – po uzavření Lateránských dohod začal Pius XI. jako první papež od roku 1870 využívat toto místo jako letní sídlo a kvůli tomu si dokonce pořídil automobil. AMZV, II. sekce, kart. 51 – informace vyslance Vladimíra Radimského MZV o audienci u Pia XI. čj. 125/dův/36 z 23. 7. 1936 – neobvyklou papežovu vášeň pro automobilismus popisuje ve zprávě o soukromé audienci v Castel Gandolfo i vyslanec ČSR u Svatého stolce. Papež nadšeně sděloval dr. V. Radimskému, že má v zahradách letního sídla 18 km cest, upravených pro projížďky autem, které podniká každý den před obědem po oficiálních setkáních a někdy při nich ujede až padesátikilometrovou trasu.*

⁵ *Gelmi, J. c. d., s. 182.*

⁶ *AMZV, PZ Vatikán, 1935, 19. běžná zpráva, čj. 256/dův/1935 z 21. 11. 1935, s. 1.*

darska, Belgie, Portugalska, Irska, Kanady a Brazílie.⁷ V době zasedání kurie na jaře 1935 jich měl už jen jednapadesát a dne 6. 4. 1935 po smrti kardinála Achille Locatelli, bývalého papežského diplomata v Argentině, Belgii, Holandsku a Portugalsku, klesl jejich počet na padesát.⁸ Dalšího člena ztratil 10. července úmrtím pětasedmdesátiletého benátského patriarchy kardinála Pietra Lafontaine (jmenovaného kardinálem už v roce 1916).⁹ Československá republika čekala celá léta marně na nominaci svého kardinála, protože se do možného jmenování promítaly vedle osobní sympatie Svatého otce ke konkrétnímu jednotlivci především celkově dobré a v zásadních otázkách bezproblémové vztahy v arcidiecézi.¹⁰ Ty se bohužel v prvních patnácti letech vzájemných styků ČSR a Vatikánu nedařilo naplnit.

Samostatné poválečné Československo mělo za sebou složité období, jež nebylo prosto omylů a různých konfliktů mezi moderním demokratickým státem a katolickou církví, stavící na tradičních hodnotách. Československo-vatikánské vztahy, které prošly od roku 1918 nejrůznějšími peripetemi (vynucená rezignace arcibiskupů, spojených v očích politiků

⁷ Národní archiv, fond Ministerstvo zahraničních věcí – výstřižkový archiv I. (dále NA, MZV-VA I.), 1918–1939, kart. 2460 – *Večerní České slovo* 16.1.1935 „Dostaneme kardinála? Chystá se jmenování kardinálů.“ – za našeho jediného zástupce byl považován arcibiskup Lev Skrbenský z Hříště, penzionovaný brzy po převratu.

⁸ AMZV, PZ Vatikán, 1935, II. periodická zpráva za 2. čtvrtletí, čj. 164/dův./1935 ze 22. 7. 1935, s. 10–11.

⁹ AMZV, PZ Vatikán, 1935, III. periodická zpráva za 3. čtvrtletí, čj. 229/dův./1935 ze 12. 10. 1935, s. 6.

¹⁰ Marek, Pavel. *Arcibiskup pražský prof. Dr. František Kordač. Nástin života a díla apogety, pedagoga a politika*. Olomouc 2005, s. 120 – v roce 1928 se ČSR neúspěšně snažila získat podporu Svatého stolce při jmenování pražského arcibiskupa Františka Kordače kardinálem u příležitosti jeho padesátiletého kněžského jubilea. AMZV, PZ Vatikán, 1929, IV. periodická zpráva za 4. čtvrtletí, čj. 6/dův./1930 z 8.1.1930, s. 7–8 – při další kardinálské nominaci o rok později v prosinci 1929 už neměl Kordač podle soudu našeho zastupitelského úřadu ve Vatikánu nejmenší vyhlídky na kardinálský klobouk.

i veřejnosti se starými pořádky a s Vídní, hrozící odluka státu a církve, Marmaggiho aféra¹¹ a Kordačova rezignace), byly stále zatíženy nedořešenými otázkami sekvestrace církevních statků a hranic slovenských diecézí. Na podzim roku 1933 k nim přibýlo v historii novodobé ČSR již druhé diplomatické nedorozumění tentokrát s nunciem Ciriacim, které skončilo po jeho nešťastném vystoupení na Pribinovských oslavách v Nitře náhlým odjezdem na dovolenou a jeho pozdějším přeložením na lisabonskou nunciaturu.¹²

Polovina třicátých let 20. století byla z politického a z hospodářského hlediska přelomovým obdobím pro většinu evropských zemí a samozřejmě i pro ČSR. O své místo se začínala hlásit první poválečná generace, dospívající v době velkých kulturních, sociálních a hodnotových změn ve společnosti, a té bylo třeba nabídnout nové alternativy. V Československu bylo toto období výrazných společenských změn poznamenáno sociálními otřesy hospodářské krize a růstem nacionalismu. To se samozřejmě promítlo do každodenního života jednotlivců, praktikujících věřících, katolických vrstev a do činnosti představitelů politického katolicismu, vysoké církevní hierarchie a politické reprezentace státu. Východiskem z hospodářských a národnostních problémů měl být mimo jiné i program duchovní obnovy postupně se sekularizující společnosti. Důležitou roli v oblasti sociální pomoci, světonázorového a intelektuálního růstu sehrála farní společenství a katolické spolky.

¹¹ *Nejnámějším příkladem z této doby je samozřejmě aféra druhého nuncia Francesca Marmaggiho, spojená s jeho náhlým návratem do Vatikánu po vyvěšení husitské vlajky nad Hradem a účasti prezidenta a vlády na oficiálních oslavách 510. výročí smrti M. Jana Husa v roce 1925.*

¹² *Nuncius Pietro Ciriaci (v Praze oficiálně akreditován od 11. 5. 1928) byl v říjnu 1933 povolán zpět ke Svatému stolci na žádost naší vlády po nedorozumění v souvislosti s nitranskými oslavami 1100. výročí prvního křesťanského kostela na Slovensku, které využil k demonstraci slovenského politického katolicismu jeho vůdce Andrej Hlinka. Tato událost včetně jejích důsledků byla odbornou literaturou mnohokrát popsána – srov. Hruban, Mořic. Z časů nedlouho zašlých. Ed. Jan Drábek, Řím – Los Angeles 1967, s. 226–227; Trapl, Miloš. Politický katolicismus a Československá strana lidová v Československu v letech 1918–1938. Acta UPO, Facultas philosophica, supplementum 30, Praha 1990, s. 118–119; Klimek, Antonín. Boj o Hrad. Sv. II., Praha 1998, s. 365–366; Halas, František X. Fenomén Vatikán: idea, dějiny a současnost papežské diplomacie Svatého stolce, České země a Vatikán. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK) 2004, s. 566.*

Rychle se měnící rozložení sil a s ním i změna politického klimatu přiměly Svatého otce k přehodnocení dosavadního vztahu k některým evropským státům, jedním z nich se stalo i Československo. Pozornost Vatikánu, soustředěná opět do středu Evropy, souvisela se snahou papeže Pia XI. o dořešení nevyjasněných otázek v demokratické zemi, která pro něj měla po ztrátě pozic v Německu a Rakousku a po neúspěchu plebiscitu v Sársku významnější polohu.¹³ Ležela totiž v sousedství Německa a blízkosti Sovětského svazu, které z pohledu papežské politiky šířily nepřátelské ideologie – německé novopohanství (neopaganismus), spočívající v povyšování rasy, národa, státu i jednotlivce nad Bohem a církví, a ruský bolševismus (komunismus), potlačující veškeré náboženské projevy.

Po uzavření závěrečných československo-vatikánských dohod o Modu vivendi byl na konci června 1935 uspořádán celostátní katolický sjezd v Praze, kam byl vyslán na důkaz uznání československo-francouzského přátelství a spojenectví jako papežský legát pařížský arcibiskup kardinál Jean Verdier. Přestože katolický sjezd nemohl splnit všechny požadavky národností žijících v ČSR, bylo třeba chápat tuto „lokální“ akci za účasti celého československého episkopátu a představitelů politické reprezentace státu nejen jako pokus o sjednocení a usmíření uvnitř ČSR, ale i jako mírový signál křesťanské Evropě, ocitající se na prahu válečného konfliktu. Několik týdnů po ukončení sjezdu a návratu kardinála Verdiera do Paříže zažádal Státní sekretariát o agrément pro nového – v pořadí už čtvrtého – nuncia.¹⁴ Vedení pražské nunciatury se ujal v říjnu 1935 mons. Saverio Ritter, obeznámený dokonale s našim politickým a kulturním prostředím, se kterým se sblížil během předchozího působení v Československu poté, co společně s mons. Pietrem Ciriacim obsadil uprázdněný úřad po nunciuvi Francescu Marmaggim.¹⁵ Ritter nejprve vykonával funkci

¹³ Trapl, M. *Politický katolicismus*, s. 125 a 129; týž. *Postavení katolické církve a politický katolicismus v zemích střední Evropy v letech 1918–1938. Moderní dějiny* 8, 2000, s. 176–177; Kárník, Zdeněk. *České země v éře první republiky (1918–1938). 2. díl Československo a české země v krizi a v ohrožení (1930–1935)*. Praha 2002, s. 326–328.

¹⁴ *Stalo se 31. července 1935.*

¹⁵ AMZV, *Diplomatický protokol, 1918–1939, kart. 22a – Diplomatický sbor cizí v ČSR, nota nunciatury z 12. 4. 1927, č. 13866 ohlašuje Ciriaciho a Ritterův příchod. Ciriaci s Ritterem přijeli do Prahy už 29.3.1927, P. Ciriaci byl přechodně pověřen vedením nunciatury a vyjednáváním o dalším osudu diplomatických vztahů Svatého stolce s vládou ČSR. Společně s ním byl vyslán ve funkci nového tajemníka nunciatury X. Ritter, který se stal v době nunciovy nepřítomnosti dočasným správcem úřadu.*

rady apoštolské nunciatury a z postu na úrovni dnešního chargé d'affaires v Praze odešel v červnu 1931 na nunciaturu do Bernu.¹⁶ Měl tedy dostatek zkušeností s církevně politickými otázkami, souvisejícími s Modem vivendi a sám významně přispěl k výsledku složitých jednání Vatikánu s Prahou.¹⁷ Ritterovou nominací, přijatelnou pro většinu našich politiků, kurie naznačovala, že považuje veškeré dohody o prvním bodu Modu vivendi k otázce hranic státu a diecézí za uzavřené¹⁸ a hodlá proto normalizovat diplomatické vztahy na nejvyšší úrovni, omezené řadu měsíců po odchodu mons. Ciriaciho z pražské nunciatury.

Mons. Ritter¹⁹ měl v římských církevních kruzích pověst „jednoho z *nej-schopnějších kuriálních diplomatů*“²⁰ a navíc se díky švýcarskému původu po matce a několikaletému působení v Bernu velice dobře orientoval a pohyboval v německy mluvícím prostoru. Vatikán a Ritter se pravděpodobně nevzdávali myšlenky na zformování jednotné fronty německých katolíků v ČSR, Rakousku a Švýcarsku, která měla být vzorem německým katolíků v říši.²¹ Pius XI. předpokládal, že Ritterova konciliantnost přispěje k vyřešení vztahu českých a německých katolíků uvnitř státu. Uvedené schopnosti předurčovaly nového nuncia ke splnění nesnadného poslání

¹⁶ Dočasně ji řídil už od podzimu 1929 místo nemocného nuncia.

¹⁷ Dejmek, Jindřich. Československo-vatikánská jednání o Modus vivendi 1927–1928, ČCH 92, 1994, č. 2, s. 268–285; NA, MZV-VA I., kart. 3843 – Národní politika 22.10.1935 „Papežský nunciatus nastupuje svůj úřad“ – právě v této funkci zaslal 29. 1. 1928 Vatikánu nótu vlády ČSR o Modu vivendi.

¹⁸ Bylo třeba provést definitivní rozhraničení diecézí na Slovensku a na Podkarpatské Rusi v intencích Trianonských dohod, určit sídlo slovenského arcibiskupa, resp. metropolitu pro Podkarpatskou Rus. Otevřenou zůstávala část vratislavské diecéze na našem území.

¹⁹ Narodil se 24. 1. 1884 v Chiavenně, kněžské svěcení obdržel v roce 1906, studoval na lombardské koleji v Římě, na katolické univerzitě ve Freiburgu a na ambrosiánské akademii v Miláně (doktorát). Pracoval v Ambrosiánské knihovně, kde převzal většinu funkcí po odchodu stávajícího papeže Pia XI. do Říma, ve Státním sekretariátu působil od roku 1924.

²⁰ AMZV, Vatikán, 1935, III. periodická zpráva za 3. čtvrtletí, čj. 229/dův./1935 ze 12.10.1935, s. 3.

²¹ NA, MZV-VA I., kart. 3843 – Odpolední národní politika 7.10.1935 „Nový apoštolský nunciatus přijede do Prahy již tento měsíc“.

pozorovatele, pověřeného úkolem vyhlížet dále než k hranicím Československa.²² Také proto vyvolala Ritterova pražská nominace pozornost a odmítavou reakci Berlína. Vatikánský Státní sekretariát samozřejmě sledoval obsazením pražské nunciatury osobou Ritterova formátu důležitější cíle než jakými bylo obnovení diplomatických vztahů.

Československo, které se uzavřením míru s Vatikánem dočasně zbavilo některých vnitropolitických problémů,²³ mohlo po nunciově příjezdu do Prahy a předání pověřovacích listin²⁴ očekávat od Svatého stolce vstřícný krok a ten na sebe samozřejmě nenechal dlouho čekat. Veškeré spekulace a různé politické, finanční a organizačně-správní důvody (zamýšlená reforma konkláve), bránící rozšíření kardinálského sboru, se ukázaly jako liché dne 20. listopadu 1935 večer, kdy Osservatore Romano přinesl „*k všeobecnému překvapení zprávu, že papež ustanovuje tajnou konsistoř na den 16. prosince t. r., v níž bude jmenováno těchto dvacet nových kardinálů.*“²⁵ O to větší – i když ne úplně neočekávané – překvapení zavládlo v našich církevních a politických kruzích, protože se mezi nimi objevilo jméno pražského arcibiskupa Karla Kašpara.²⁶ Radost z informace, že se ČSR konečně dočkala vlastního kardinála, vzápětí vystřídaly rozpaky mezi některými věřícími a především mezi zástupci politického katolicismu nad tím, že společně s primasem nebyl nominován olomoucký arcibiskup Leopold Prečan, „*ač se čekalo, že dojde-li k řešení „kardinálské otázky československé“ vůbec, že budou jmenováni oba současně.*“²⁷

V Černínském paláci se po ukončení sjezdu dokonce soudilo, že při nominaci má větší šanci dr. Prečan nebo dojde ke jmenování dvou osob

²² *Tamtéž* – *Lidové listy* 6. 8. 1935 „Svatý otec jmenoval Msgra Saveria Rittera apoštolským nunciem pro Prahu“.

²³ *Tamtéž* – *Neues Wiener Tageblatt* 7.8.1935 už po Ritterově jmenování například napsal, že se Československo zbavilo uzavřením míru s Vatikánem „těžkých starostí, které se velmi často uplatňovaly v jeho vnitřní politice“.

²⁴ *Pověřovací listinu předal mons. Ritter prezidentu Masarykovi v Lánech 21.10.1935.*

²⁵ *AMZV, PZ Vatikán, 1935, 19. běžná politická zpráva, čj. 256/dův./35 z 21.11.1935, s. 2.*

²⁶ *Tamtéž*, s. 3.

²⁷ *Tamtéž*, s. 6.

zároveň.²⁸ Podle dochovaných informací tehdy také došlo k neoficiálnímu souboji o Verdierovu přízeň mezi dvěma žhavými kandidáty kardinálského purpuru pražským a olomouckým arcibiskupem. Konzervativní pražský arcibiskup Karel Kašpar měl údajně k pořádání pražského kongresu zpočátku rezervovanější přístup a teprve na poslední chvíli se aktivně připojil k jeho organizaci ve snaze ukázat se v co nejvýhodnějším světle. Moravský metropolita arcibiskup Prečan patřil k hlavním organizátorům sjezdu a „šel ode dvou let neochvějně za touto myšlenkou, nebál se žádných nebezpečí, která s tím osobně pro něho byla spojena“²⁹ a plně si svou bezprostředností a věcností získal papežského legáta, jenž neváhal v závěrečné řeči na rozloučenou označit arcibiskupa Prečana ozdobou československého kléru. Vyslanec u Svatého stolce dr. V. Radimský ve zprávě o okolnostech kardinálské nominace napsal, že kardinál Verdier došel k závěru, že při eventuálním jmenování kardinálů pro ČSR není možno opomenout arcibiskupa Prečana a v tomto smyslu referoval písemně i papeži.³⁰

Mohlo by se tedy zdát, že kardinálskou nominací do značné míry ovlivní Verdierovo hodnocení, i když by se ministerstvu zahraničních věcí i Hradu asi více zamlouvalo jmenování dvou kardinálů. Vedle politických důvodů zde byla staletími prověřená tradice samostatných „zemských“ arcidiecézí a možná i promyšlený tah Prahy vyrovnat se s moravským politickým katolicismem, jehož volání bylo častěji slyšet až do hlavního města. Nezanebatelnou roli při státní podpoře a očekávání Prečanovy nominace určitě sehrála jeho zjevná profrancouzská politická orientace, která byla ve shodě s mezinárodně-politickým kurzem tehdejší Československé republiky, a úzké vazby na Československou stranu lidovou, kterou si potřeboval E. Beneš naklonit před prosincovou prezidentskou volbou.

²⁸ AMZV, II. sekce, 1918–1939, kart. 35 – *hodnotící materiál, určený diplomatickému protokolu MZV o legátově cestě do ČSR (dále hodnotící materiál), jehož autorem byl legační rada vyslanectví ČSR u Svatého stolce dr. Messány, přidělený ministerstvem zahraničí kardinálu Verdierovi jako jeden ze členů jeho diplomatického doprovodu z Paříže do Prahy na celostátní katolický sjezd a zároveň po celou dobu Verdierova pobytu v Československu, s. 4.*

²⁹ *Tamtéž, s. 4.*

³⁰ AMZV, II. sekce, kart. 51 – *Radimského zpráva o jmenování K. Kašpara kardinálem čj. 259/dív/35 z 22. 11. 1935, s. 1.*

Přes faktické intervence a nejrůznější úvahy dokázal Pius XI., že nominaci nových kardinálů považuje za opravdové „privatissimum papeže“ a nechal se v tomto ohledu nikým ovlivnit.³¹ Při rozhodování o novém kandidátu vycházel z ustálené tradice jmenovat prvním kardinálem nového státu ordináře v hlavním městě, čímž chtěl podtrhnout „*myšlenku jednoty národa a projevit mu svoji úctu*“.³² Právě z tohoto důvodu padla volba na Prahu a na Karla Kašpara.³³ Aniž bychom chtěli snižovat význam jeho kardinálského purpuru, dokládá jasně Prečanův případ, že jmenování kardinálů Vatikánem bylo v řadě zemí především velkým politikem a nejinak tomu bylo v Československu. Přestože byl o čtyři roky starší arcibiskup Prečan³⁴ předsedou biskupské konference a stál v čele olomoucké arcidiecéze od roku 1923, nebyl nakonec nominován.

Karel Kašpar se stal v pořadí šestým kardinálem na pražském arcibiskupském stolci. Poprvé získal kardinálský purpur v roce 1378 druhý pražský arcibiskup Jan Očko z Vlašimi, druhým kardinálem se stal v roce 1626 Arnošt z Harrachu, třetím v roce 1850 Bedřich ze Schwarzenberka, čtvrtým v roce 1899 jeho nástupce František hrabě Schönborn³⁵ a konečně pátým v roce 1901 Lev Skrbenský z Hříštně. S trochou nadsázky by mohl být Leopold Prečan označen za jednu z obětí československé demokracie, protože doplatil na nedořešenou situaci svého předchůdce a vrstevníka olomouckého arcibiskupa Lva Skrbenského,³⁶ který sice koncem září 1920 rezignoval na svůj post, ale dožíval v soukromí řeholního domu řádu německých rytířů v Dolní Dlouhé Loučce na Olomoucku.

Bývalý „předrepublikový“ pražský a později olomoucký arcibiskup Skrbenský – byť už neaktivní kardinál – byl v roce 1935 nejstarším a jediným kardinálem knězem, jmenovaným ještě papežem Lvem XIII. Vatikánem

³¹ *Tamtéž.*

³² *AMZV, PZ Vatikán, 1935, IV. periodická zpráva za 4. čtvrtletí, čj. 7/dův./1936 z 10.1.1936, s. 3.*

³³ *AMZV, II. sekce, kart. 51 – Radimského zpráva o jmenování K. Kašpara kardinálem čj. 259/dův/35 z 22.11.1935, s. 2.*

³⁴ *L. Prečan narozen 1866, K. Kašpar 1870.*

³⁵ *Schönbornova kardinálského jmenování se K. Kašpar účastnil osobně jako římský student.*

³⁶ *L. Skrbenský narozen 1863.*

byl až do své smrti v prosinci 1938 uznáván jako moravský kardinál³⁷ a to byla hlavní překážka, bránící Prečanovu jmenování.³⁸ Důstojné vyřešení záležitosti bylo tvrdým oříškem pro československou diplomacii, která se nevzdávala myšlenky na Prečanovu nominaci. Snažila se marně o jeho udržení ve hře a nadále tvrdošjně trvala na dvou kardinálech. Edward Beneš proto nechal těsně po poledni 21. listopadu odeslat našemu zastupitelskému úřadu ve Vatikánu telegram, v němž požadoval zjistit okolnosti jmenování dr. Kašpara kardinálem a kromě toho vyšetřit „*proč nebyl vzat také ohled na staršího arcibiskupa Prečana a zda-li jsou nějaké úmysly s Prečanem.*“ Dále text pokračoval striktním požadavkem: „*Máme právo na kardinály dva.*“³⁹

Vyslanec Radimský se v duchu instrukce ihned odebral do Státního sekretariátu, aby mohl začít podnikat kroky k možné rehabilitaci olomouckého arcibiskupa. Navštívil kardinála Pacelliho, mons. Pizzarda i Ottavianiho, přestože dopředu počítal s eventualitou, že mu nebudou moci poskytnout dostatek přesných informací k osvětlení konečného papežova rozhodnutí. Na přímou otázku ohledně Prečanova budoucího ocenění se mu při audienci dostalo od Pacelliho dost vyhybavé odpovědi, „*že bude prozkoumána možnost udělit mu čestnou hodnost „assistenta al soglio“*“, jejíž nositelé patří k užšímu papežskému dvoru.⁴⁰ Téhož dne večer napsal Radimský dr. Kroftovi osobní dopis a v něm mimo jiné ke Kašparovu jmenování poznamenal, že si papež vyhrazuje právo vlastního rozhodnutí bez jakékoliv možnosti věc ovlivnit a nejlepším důkazem pro toto

³⁷ Kardinálem 15. 4. 1901 jako pražský arcibiskup, kterým byl v letech 1899–1916 (rezignoval na vedení pražské arcidiecéze), olomouckým arcibiskupem 1916–1920, po rezignaci na olomoucký stolec žil v soukromí na zámku v Dolní Dlouhé Loučce na Moravě a v Krásném Březně v severních Čechách, zemřel 24.12.1938.

³⁸ Šebek, Jaroslav. *Mezi křížem a národem. Politické prostředí sudetoněmeckého katolicismu v meziválečném Československu*. Brno 2006, s. 254 – postihl pouze jeden aspekt problému, když soudí, že při konečném rozhodování měla při Kašparově nominaci nejspíš největší váhu jeho značná obliba ve vatikánské kurii. Dochované prameny ukazují, že tuto záležitost je třeba chápat v širších souvislostech.

³⁹ AMZV, Telegramy odeslané, 1935, č. 682/35 – depeše vypravěna ve 12.25 hodin.

⁴⁰ AMZV, II. sekce, kart. 51 – Radimského informace MZV čj. 259/dův./35 z 22. 11. 1935, s. 2.

tvzení je i „přehlédnutí“ Verdierovy nepochybné intervence v Prečanův prospěch.⁴¹ Navíc si svému předchůdci postěžoval na nesnadnou situaci, spojenou s pražským pokynem zjistit bližší podrobnosti o dalších úmyslech vatikánské administrativy s olomouckým arcibiskupem.⁴² Do Prahy byla 22. listopadu jako odpověď na pokyn z předchozího dne vypravena Radimského depeše s oznámením, že rozhodujícím momentem pro jmenování arcibiskupa Kašpara kardinálem prý byla tradice a nominaci zástupce z hlavního města lze ze strany Vatikánu považovat za zdůraznění symbolu národní jednoty. Odpověď na další část Benešovy žádosti formuloval Radimský takto: „*Pacelli prozkoumá možnost udělení hodnosti asistenta trůnu Prečanovi. Druhým kardinálem počítán Skrbenský.*“⁴³

Na skutečnost, že oběma kandidátům nemůže být udělena kardinálská hodnost kvůli bývalému arcibiskupu Skrbenskému, upozorňovali už v lednu 1935 někteří novináři. Agrární „Venkov“, který byl bližší pražskému metropolitovi, v souvislosti s očekávaným dubnovým zasedáním tajné konzistoře poměrně zasvěceně, i když předčasně, informoval: „*Kardinálem může být buď jen arcibiskup pražský (pravděpodobně) nebo olomoucký, nikoliv oba dva.*“⁴⁴ Podzimní počínání naší diplomacie v této otázce působí naopak krátkozrace a u nezasvěceného čtenáře by mohlo vyvolat zdání naprosté dezorientace či neinformovanosti. Je pravděpodobnější, že se v tomto případě stalo přání otcem nespílitelné myšlenky. Kašparovo jmenování kardinálem nelibě nesl především ministr Jan Šrámek, neboť vehementně prosazoval tuto hodnost pro svého přítele a oporu moravského křídla Československé strany lidové mezi církevní hierarchií L. Prečana, který nikoliv nezištně přispěl na pokrytí části sjezdových nákladů z rozpočtu ekonomicky silnějšího olomouckého arcibiskupství, patřícího před pozemkovou reformou k nejbohatším v katolickém světě.⁴⁵

⁴¹ AMZV, Kroftův archiv (dále KA), 1918–1939, kart. 15 – Radimského osobní dopis Kroftovi z 21. 11. 1935.

⁴² Kamil Krofta měl jako první vyslanec ČSR u Svatého stolce (1920–1921) a vyjednávač československé vlády s Vatikánem v roce 1927 dostatek podobných zkušeností, a proto si mu Radimský upřímně posteskl, neboť měl jistotu, že bude mít pro jeho nezáviděníhodnou úlohu větší pochopení než jiní diplomaté a ministři úředníci.

⁴³ AMZV, Telegramy přijaté, 1935, č. 545/35 z 22. 11. 1935.

⁴⁴ NA, MZV-VA I., kart. 2460 – Venkov 23. 1. 1935 „O kardinála v Československu“.

⁴⁵ Trapl M. c.d., s. 136.

V této souvislosti je třeba připomenout osobní zájem předsedy přípravného výboru katolického sjezdu arcibiskupa Prečana na dobrém výsledku a dojmu z červnového pražského sjezdu a na něj navazující polooficiální návštěvy Moravy legáta J. Verdiera, protože se tak snažil posílit svoje – jak se tehdy domníval – nadějně kardinálské vyhlídky. Brzy se však ukázalo, že veškeré jeho i Šrámkovy snahy přišly vničeč. Mons. Šrámek byl totiž jako představitel Československé strany lidové po celou dobu Verdierova pobytu v ČSR v jeho bezprostřední blízkosti a mohl pařížského kardinála svými názory ovlivnit.⁴⁶ Prečanovy přátelské vztahy se Šrámkem a dalšími členy ČSL a angažovanost v politice, byly vedle jeho zásluh na sjezdu a postu v čele samostatné moravské arcidiecéze pravděpodobně také jedním z důvodů proč E. Beneš trval zpočátku na dvou kardinálech.⁴⁷ V tomto ohledu by mohl získat i podporu Vatikánu, kdyby nebylo nešťastného Skrbenského. To byl jediný důvod a nebylo třeba hledat za ním nic osobního, vždyť tento argument byl okamžitě uveden i československému diplomatickému zástupci při bezprostřední návštěvě Státního sekretariátu. Vatikán tak dal jasně najevo, že záležitost s kardinály považuje za uzavřenou.

Hodnost „assistenta al soglio“, tj. asistenta trůnu, která se zpravidla uděluje biskupům po 20 – 25 leté činnosti v čele episkopátu nakonec neskončila v nenávratnu, jak by se mohlo zdát. Po urgenci vyslance V. Radimského u nuncia Rittera se podařilo získat na začátku března 1936 pro arcibiskupa Prečana kýžené odškodnění v podobě zmíněného titulu a vhodně tak připojit jako dárek k jeho sedmdesátým narozeninám.⁴⁸ Zdá se, že vatikánská administrativa v některých případech nedodržovala striktně veškeré předpisy a podle potřeby učinila tentokrát výjimku. Výborný církevní právník Leopold Prečan byl na začátku dvacátých let 20. století sice generálním vikářem olomoucké arcidiecéze a po smrti Antonína Cyrila Stojana byl jmenován olomouckým arcibiskupem 10. listopadu 1923. Podle vatikánských kritérií však zdaleka nesplňoval nárok na získání zmíněné

⁴⁶ AMZV, II. sekce, kart. 35 – hodnotící materiál, s. 2 – zdálo se, že kardinál Verdier si Šrámka oblíbil.

⁴⁷ Rozdíl mezi K. Kašparem a L. Prečanem byl na první pohled patrný. Zatímco se Prečan dlouhá léta politicky angažoval, představoval apolitický – na spirituálníu zaměřený – pražský arcibiskup osobu spjatou s Římem.

⁴⁸ AMZV, II. sekce, kart. 34 – informace Radimského z Vatikánu MZV dne 9. 3. 1936 čj. 50/dův/36 o tom, že mons. Ritter oznámil dne 8. 3. 1936, tedy v den Prečanových narozenin, kladné vyřízení žádosti.

hodnosti a byla mu nejspíš udělena až po několika osobních intervencích z různých stran. I tento příklad dokládá složité poměry a vztahy v některých nástupnických státech, které se nedokázaly a ani nemohly definitivně rozloučit s minulostí. V Československu byly navíc umocněny dlouhodobě komplikovaným vztahem státu a církve. Prečanova přílišná politická angažovanost, ceněná v nejvyšších politických kruzích, mohla být naopak v očích Pia XI. další z překážek jeho kardinálské nominace. O možnosti udělení hodnosti asistenta trůnu se ve spojení s představitelem naší vysoké církevní hierarchie neuvažovalo poprvé, před pár lety se objevila v souvislosti s odstoupivším arcibiskupem Kordačem.⁴⁹

V Kašparův prospěch kromě faktu, že byl pražským arcibiskupem a metropolitou, hovořila i jeho římská studia teologie a filosofie (1889–1893) a později práv na papežské univerzitě u sv. Apolináře (1896–1898), tedy bližší znalost zdejšího prostředí a poměrů a již zmíněná obliba ve vatikánské kurii.⁵⁰ Navíc se vědělo, že se stavěl otevřeně proti jakémukoliv zpolitizování církve a jeho nominací uznal Svatý stolec právě jeho snahy a zásluhy.⁵¹ Ne právě nepodstatnou roli při Kašparově jmenování sehrálo zřejmě i osobní přátelství Pia XI., které oba pojilo z doby společných studií. Papež na ně prý nezapomínal a vždy je arcibiskupu Kašparovi zmínil, při společných setkáních často vzpomněl pozdravem a dárkem i na jeho matku.⁵² Vatikán ocenil kromě jeho osobních vlastností i poměr mezi ČSR a apoštolskou stolicí, který od vzniku samostatného státu doposud nebyl na takové úrovni jako v roce 1935.

⁴⁹ Marek, P. *Arcibiskup pražský prof. Dr. František Kordač, s. 31 – papež Pius XI. jmenoval F. Kordače po jeho rezignaci titulárním arcibiskupem z Asisie a asistentem papežského trůnu.*

⁵⁰ *Zhodnocení role obou osobností v dějinách meziválečné ČSR není předmětem této studie, protože by si vyžádalo podrobnější studium pramenů. Spíše šlo o krátké zamyšlení, které by mělo podnítit diskusi na toto téma. Současná historiografie má s ohledem na dochované prameny více možností při sestavování profilu moravského metropolity.*

⁵¹ NA, MZV-VA I., kart. 3404 – Večer 21. 11. 1935 „Dnes dva kardinálové v Československu. Arcibiskup pražský dr. K. Kašpar jediným, nově jmenovaným kardinálem slovanským.“

⁵² *Tamtéž – Lidové noviny 21.11.1935 „Dr. Kašpar kardinálem“.*

Karel Kašpar se narodil 16. května 1870 v Mirošově u Rokycan v rodině řídicího učitele.⁵³ Vystudoval reálné gymnázium v Plzni. Po maturitě byl roku 1888 přijat do arcibiskupského semináře v Praze a odtud okamžitě poslán do české papežské koleje v Římě, kde studoval filosofii a teologii v ústavech De Propaganda fide.⁵⁴ Na kněze byl vysvěcen 25. února 1893 v kostele sv. Jana v Lateráně⁵⁵ a dne 9. června téhož roku byl promován doktorem teologie. Nejprve byl kaplanem ve Svojšíně u Stříbra, odtud se vrátil do Říma jako kaplan rakouského hospicu u Panny Marie dell' Anima na studia církevního práva.⁵⁶ Z této doby také pocházela náklonnost Vatikánu k jeho osobě. V letech 1898 a 1899 byl kaplanem u sv. Mikuláše na Malé Straně, poté spirituálem Strakovy akademie v Praze až do své volby metropolitním kanovníkem u sv. Víta v roce 1907. Od prosince 1908 až do roku 1916 byl kancléřem pražského arcibiskupa Skrbenského.

⁵³ *Srovnaj dobové Kašparovy životopisy: Dr. Karel Boromejský Kašpar. Časopis katolického duchovenstva, 72, 1931, č. 9, příl. s. 9–22; Žundálek, F. H. JUDr. a ThDr. Karel Boromejský Kašpar, arcibiskup pražský. Sursum, 11, 1931, č. 11, s. 295–296; Život a dílo Karla kardinála Kašpara. Praha 1940, nestr.*

⁵⁴ *NA, Ministerstvo školství (dále MŠ), 1918–1949, kart. 3546 – Česká kolej byla otevřena 4.11.1884 (na svátek Karla Boromejského) v posledním patře rakouského ústavu S. Maria dell' Anima, kde sídlila 3 roky, a potom se nakrátko přestěhovala do bývalé lombardské koleje, v níž studoval i pozdější papež Pius XI. Karel Kašpar už pravděpodobně bydlel v bývalém klášteře trinitářů v Sixtinské ulici, který byl zakoupen pro kolej i s kostelem, a otevřen symbolicky opět dne 4.11.1888.*

⁵⁵ *Primici měl 26.2. za přítomnosti pražského arcibiskupa kardinála Františka ze Schönbornu.*

⁵⁶ *NA, MŠ, 1918–1949, kart. 3545 – na bezplatná kaplanská místa v Animě měli mimo jiné právo kněží z území české a moravské diecéze, prezentovaní podle určitého pořadí na návrh diecézních biskupů a rektora Animy. Povinností kaplana při kostele S. Maria dell' Anima (P. Marie utěšitelky duší v očistci) bylo kázat pro německou menšinu v Římě a připravovat poutníky k přijetí svátostí. Po splnění těchto úkolů měl kaplan celý den volno na studium a zkoušky z filozofie a církevního práva nebo teologie. Kromě celkového zaopatření měl nárok i na měsíční plat. Založení kostela a poutního domu pro poutníky bylo schváleno Bonifácem IX. v roce 1399. Kaplan měl být původně příslušníkem bývalých německých spolkových států, ale nemusel být rodem Němec, podmínkou byla dobrá znalost němčiny. Protože stoupající počet poutníků z Německa a Rakouska vyžadoval stále více zpovědníků, rozšířily se jejich řady o duchovní z Čech a Moravy.*

V popřevratové době se stal generálním vikářem spravujícím společně s hradeckým biskupem ThDr. Josefem Doubravou, jako apoštolským administrátorem, opuštěný arcibiskupský stolec po Pavlu hr. Huynovi. Před jmenováním nového pražského arcibiskupa dr. Františka Kordače v září 1919 se mezi několika vážnými kandidáty objevilo i jméno K. Kašpara.⁵⁷ Dne 8. března 1920 byl papežem Benediktem XV. jmenován titulárním biskupem betsajdským a zároveň mu byl svěřen úřad světícího biskupa královéhradecké diecéze.⁵⁸ Biskupské svěcení získal ve svatovítské katedrále z rukou tehdejšího pražského arcibiskupa dr. Františka Kordače 11. dubna 1920.⁵⁹ Jako světící biskup byl nápomocen při vizitacích a zároveň zastával úřad generálního vikáře. Kašparova schopnost komunikace s lidmi a obdivuhodná píle si získávaly příznivce v řadách věřících i dostatečný respekt u nevěřících. Přední český tisk nominoval ve druhé polovině roku 1920 K. Kašpara na první místo při úvahách o možném kandidátu na uprázdněný arcibiskupský stolec v Olomouci. Teprve na druhém místě byl podle novinářů Antonín Cyril Stojan.⁶⁰ Méně známa je skutečnost, že dr. Kašpar byl na výslovné papežovo přání spolusvětitelům při biskupské konsekraci prvního nuncia Clementa Micary, uskutečněné v kostelíku České bohoslovecké koleje v Římě 8. srpna 1920.⁶¹

Po smrti královéhradeckého biskupa J. Doubravy byl 21.2.1921 zvolen kapitulním vikářem.⁶² Ke jmenování Doubravova nástupce mělo dojít v době přetrvávajícího sporu Vatikánu s ČSR, respektive vládou ČSR,

⁵⁷ Marek, Pavel. *Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918–1924)*, Brno 2005, s. 134n.; týž. *Arcibiskup pražský prof. Dr. František Kordač*, s. 66–74.

⁵⁸ K. Kašpar fakticky vykonával řadu povinností za nemocného biskupa Doubravu.

⁵⁹ Spolusvětiteli byli hradecký biskup J. Doubrava a světící biskup pražské arcidiecéze Václav Antonín Frind.

⁶⁰ AMZV, PZ Vatikán, 1920, zpráva od 1.9. do 24.9.1920, čj. 275/30/20 pol. ze 24.9.1920 (č. 25), s. 6.

⁶¹ AMZV, PZ Vatikán, 1920, zpráva od 26.7. do 17.8.1920 čj. 229/24/20 pol. ze 17.8.1920 (č. 22), s. 3–4 – svěcení udělil státní sekretář kardinál P. Gasparri.

⁶² NA, MŠ, 1918–1949, kart. 73 – Kašparovo oznámení o Doubravově úmrtí a svém zvolení kapitulním vikářem čj. 2679 z 22.2.1921.

o nominační právo.⁶³ Navržení oběma stranám přijatelného kandidáta bylo možností, jak se vyhnout případnému nedorozumění. Tyto podmínky splňoval dr. K. Kašpar, dobře známý a oblíbený v Římě, o němž se zde okamžitě mluvilo jako o Doubravově pravděpodobném nástupci.⁶⁴ V květnu 1921 jej jmenoval Svatý otec biskupem v Hradci Králové,⁶⁵ slavnostně intronizován byl 29. června téhož roku. Kromě běžné činnosti, spojené s úřadem, založil v diecézi podpůrný spolek pro kněžský dorost a dal například podnět k založení „Mariánské družiny kněží“. Stejně intenzivně se věnoval opravám církevních objektů od nejmenších venkovských kapliček až k velkým projektům, jakými byla biskupská rezidence v Hradci Králové a letní sídlo v Chrasti u Chrudimi. Největším počinem bylo bezesporu vybudování nového kostela Božského srdce Páně na paměť padlých v první světové válce na Pražském předměstí v Hradci Králové a založení diecézního muzea. Jako hradecký biskup cestoval několikrát do Říma, vedl poutníky do Lurd a Lisieux (1924), podnikl velké cesty do severní Ameriky na eucharistický kongres v Chicagu, při němž navštívil naše kraje v USA (1926), a do Egypta a Svaté země (1930). Byl autorem mnoha teologických spisů a pastýřských listů. Když oslavil první desetiletí na královéhradeckém biskupském stolci, málokdo tušil, že bude brzy povolán na významnější svatovojtěšský po arcibiskupu Františku Kordačovi.⁶⁶

Několik dnů před nečekanou Kordačovou rezignací proběhlo úvodní kolo vyjednávání mezi Černínským palácem a nunciem o případné změně v čele pražské arcidiecéze. Jednání vedlo MZV, protože šlo o zahraničně – politickou otázku, zatímco další arcibiskupova činnost patřila do kompetence ministerstva školství a národní osvěty. Svatý stolec dával ve většině důležitých případů přednost důvěrným osobním rozhovorům, takže jejich obsah není přesně znám a některé události můžeme bez bližší znalosti vatikánských pramenů interpretovat v neúplné podobě. Víme, že už 10. července 1931 jednal Ciriaci s ministrem zahraničí Benešem o primasově

⁶³ *Kromě hradeckého biskupství se v roce 1921 stále jednalo o možné výměně košického biskupa Fischer-Colbrie a o obsazení prešovského a mukačevského řecko-katolického biskupství.*

⁶⁴ *AMZV, PZ Vatikán, 1921, zpráva od 3.1. do 28.2.1921 čj. 114/21 pol. z 28.2.1921, (č. 5), s. 22–23 a další zprávy.*

⁶⁵ *NA, MŠ, 1918–1949, kart. 73 – jmenování oznámil ministerstvu zahraničí nuncius C. Micara nótou dne 30.5.1921.*

⁶⁶ *Trapl, M. Politický katolicismus, s. 117; k arcibiskupově rezignaci podrobně Marek, P. Arcibiskup pražský prof. Dr. František Kordač, s. 128–140.*

nástupci a jako vážného kandidáta na hodnost pražského arcibiskupa označil dosavadního královéhradeckého biskupa dr. K. Kašpara.⁶⁷ Kromě tohoto postu bylo potřeba obsadit několik vakantních biskupství v ČSR. Během uvedené schůzky navrhl nuncius kapitulního vikáře arcidiecéze mons. M. Píchu na uprázdněný stolec do Hradce Králové, kanovníka litoměřické kapituly mons. A. Webera jako biskupa do Litoměřic a světitího biskupa a apoštolského administrátora brněnské diecéze mons. J. Kupku do Brna.

Zdá se, že MZV v této chvíli reálně zhodnotilo situaci a rezignovalo na možnost obsazení slovenských katolických biskupství v Košicích a Rožňavě, zřízení a personální dotaci trnavského arcibiskupství a obsazení řecko-katolického biskupství v Užhorodě,⁶⁸ a stanovilo si jako prioritu otázku katolických biskupství v Čechách a na Moravě.⁶⁹ Poprvé se obsazení uprázdněných biskupských stolic řídilo ustanovením čtvrtého článku Modu vivendi z února 1928, povolujícím jmenování nových církevních představitelů Svatým stolicem až po získání souhlasu vlády ČSR.⁷⁰ Ta mohla proti kandidátům uplatňovat jen námítky politického charakteru a nemohla je odmítnout bez udání konkrétních důvodů, jakými byla iredentistická, separatistická nebo protiústavní činnost, namířená proti bezpečnosti státu.

Český tisk spekoval už v polovině července 1931 o Kordačově možném nástupci v paláci na Hradčanském náměstí a v této souvislosti uváděl opaty Zavorala a Vykoukala a hradeckého biskupa Kašpara.⁷¹ Brzy se novinářský výběr rozšířil o další dva vážné kandidáty. Z podnětu ministerstva

⁶⁷ *Právě z uvedených důvodů je v našich „oficiálních“ archívních fondech uloženo minimum úředních záznamů o tak závažných otázkách, jakými jsou obsazování arcibiskupských a biskupských stolic v ČSR.*

⁶⁸ *Do budoucna se uvažovalo o zřízení dalšího řecko-katolického biskupství a arcibiskupství.*

⁶⁹ *Ke zřízení samostatného katolického arcibiskupství na Slovensku a arcibiskupství řecko-katolického ritu na Podkarpatské Rusi do roku 1939 nedošlo.*

⁷⁰ *AMZV, II. sekce, kart. 34 – k čj. 126132 z 10.10.1931 připojen návrh, vypracovaný II. sekcí, vlastnoručně upravený E. Benešem presidiu ministerské rady jako podklad pro usnesení vlády. Originál upravené kratší verze, z níž byla vypuštěna pasáž o slovenských katolických biskupstvích a arcibiskupství a řecko-katolických biskupstvích a arcibiskupství, je uložen v NA, PMR, 1918–1942, kart. 146, sign. 284/3.*

⁷¹ *Marek, P. Arcibiskup pražský prof. Dr. František Kordač, s. 129.*

školství a národní osvěty a ministerstva zahraničních věcí vypracovalo prezidium zemského úřadu profesně-politické hodnocení všech zmiňovaných osob. Kromě Karla Kašpara byl do výběru nakonec zahrnut opat emauzských benediktinů Arnošt Vykoukal, strahovský opat dr. Metoděj Zavoral, velmistr křížovníků s červenou hvězdou Josef Vlasák a kapitulní vikář dr. Mořic Pícha, který dočasně převzal arcibiskupovy povinnosti.⁷² Vedle české národnosti, výborné jazykové dispozice a vzdělání byly v Kašparův prospěch uvedeny přísnost, spravedlivost, tolerance ke katolíkům „druhé“ (německé) národnosti, apolitičnost a naprostá loajalita.⁷³ V závěru elaborátu se objevilo jméno rektora arcibiskupského semináře dr. O. Stanovského, dodatečně nominovaného tiskem. Jeho kandidatura neměla sebemenší naději kvůli nezkušenosti se zastáváním podobné funkce.

Prezidium zemského úřadu navrhlo ministerstvu školství následující pořadí na pražského arcibiskupa: na prvním místě J. Vlasák, na druhém K. Kašpar a na třetím M. Pícha. Ve Vlasákův prospěch hovořila zkušenost se správou řádových statků, která by se v budoucnu mohla využít i při správě arcibiskupského majetku. O dr. Kašparovi soudil autor hodnocení, že se plně osvědčil ve všech dosavadních funkcích, zejména po dobu působnosti v úřadu hradeckého biskupa, a proto „*by i jako arcibiskup byl na svém místě*“.⁷⁴ Jeho vystupování považoval za skromné, ale elegantní a jisté. Kapitulní vikář mons. Pícha byl sice dokonale obeznámen s poměry v arcidiecézi,⁷⁵ ale v poslední době ztratil sympatie části obyvatelstva a kléru, domnívajíc se, že se v Kordačově sporu přidal na Ciriaciho stranu. Ministerstvo školství nezaujalo vlastní stanovisko a zaslalo dne 19.

⁷² NA, MŠ, 1918–1949, kart. 801, sign. P 47 II Praha – zpráva prezidia zemského úřadu v Praze (podepsaná zemským prezidentem Kubátem) ministerstvu školství a národní osvěty č. 27.528 ze 13.8.1931 – z tohoto výběru vypadl dr. Zavoral (nar. 1862), považovaný celá léta za jakousi Kordačovu „rezervu“, to je nejméně nejspolehlivějšího nástupce za okolnosti, že by pražský arcibiskup uprázdnil svůj stolec dříve. V roce 1931 ho z možné volby vyřadil vyšší věk a především oční choroba, které by mu bránily ve výkonu namáhavého úřadu. Společně s ním neuspěl v prvním kole opat beuronských benediktinů A. Vykoukal, jemuž jako řeholníkovi chyběla praxe ze světské duchovní správy, a tudíž by mohl být pro většinový světský klérus jako arcipastýř nepřijatelný.

⁷³ Tamtéž, s. 1–2.

⁷⁴ Tamtéž, s. 5.

⁷⁵ Byl několik let expertem pro církevní právo vládní delimitační a dotační komise, zřízené podle článku 1 Modu vivendi.

srpna 1931 opis vyjádření zemského úřadu do Černínského paláce. Tato iniciativa vypadá s odstupem času jako zbytečná, neboť o budoucím pražském arcibiskupu měl Svatý stolec už dopředu jasno a k případné změně mohlo dojít jen z vážných politických důvodů. Konkrétním výsledkem byla alespoň Kašparova a Píchova charakteristika, získaná ministerstvem zahraničních věcí jako podklad pro jednání vlády.

Protože úřední šetření o budoucích biskupech v Hradci Králové, Litoměřicích a Brně prokázalo jejich bezúhonnost a politickou spolehlivost, doporučilo MZV prezidiu ministerské rady zmocnit dr. Beneše dalším jednáním s Ciriacim a oznámit mu, že vláda nemá námitek proti žádné z uvedených osob.⁷⁶ Návrh ministra zahraničních věcí na jmenování arcibiskupa a tří biskupů schválila vláda dne 8.10.1931⁷⁷ a rozhodla, aby byl pražský arcibiskup zároveň ustanoven armádním ordinářem.⁷⁸ Tuto část ujednání vyřešila vláda „ad hoc“, a proto ji nehodlala zveřejnit z obavy, aby do budoucna nebyla spojována otázka církevní vojenské jurisdikce s arcibiskupským úřadem.⁷⁹ K. Kašpar se stal armádním ordinářem až o čtyři roky později těsně před odjezdem pro kardinálský klobouk. Jeho dřívějšímu jmenování bránily námítky ministerstva národní obrany proti omezení pravomoci vojenských duchovních, korigované až vatikánskými dekrety z roku 1933 a 1934.⁸⁰

⁷⁶ AMZV, II. sekce, kart. 34 – k čj. 126132 z 10. 10. 1931 podklad pro usnesení vlády, s. 3 – z důvodu zachování podmínky *Modu vivendi* o tajnosti jednání se Sv. stolicem o kandidátově osobě nemohl být dodržen ani běžný protokolární postup pro předkládání návrhů vládě, při němž byly rozesílány všem ministerstvům k připomínkovému řízení.

⁷⁷ NA, PMR, kart. 4389 – protokol schůze ministerské rady z 8. 10. 1931, bod E-XI. mimo program čj. 4307/284/3/S-31 m. r. a PMR, 1918–1942, kart. 146, sign. 284/3.

⁷⁸ AMZV, II. sekce, kart. 34 – zpráva PMR ministru zahraničních věcí čj. 4307/284/3/S-31 m. r. z 10. 10. 1931 – dr. E. Beneš byl jako předkladatel materiálu pověřen úkolem oznámit stanovisko vlády Svatému stolci.

⁷⁹ Tamtéž – pro domo MZV čj. 128939 ze 17.10.1931 k čj. 4307/284/3/S-31 m. r. z 10. 10. 1931.

⁸⁰ NA, PMR, kart. 146, sign. 284/3 a PMR, kart. 4393 protokol schůze ministerské rady ze 17. 6. 1935, bod B-11 čj. 4680/284/3/S-35 m. r. – proto byla otázka jmenování armádního ordináře opětovně zařazena a projednána na zasedání vlády dne 17.6.1935.

Při další návštěvě v Černínském paláci dne 17. října oznámil dr. Krofta mons. Ciriacimu souhlasné stanovisko ministerské rady se jmenováním pražského arcibiskupa a sídelních biskupů. Na základě oficiálního sdělení mohl papež Pius XI. jmenovat dr. K. Kašpara dne 22. října 1931 pražským metropolitou, který poprvé s biskupy Píchou, Weberem a Kupkou složil přísahu věrnosti státu do rukou ministerského předsedy Františka Udržala.⁸¹ Slavnostní příjezd z Hradce Králové do Prahy a intronizace se konaly v neděli 15. listopadu 1931,⁸² jeho místo v čele diecéze obsadil M. Pícha.⁸³ Ve spojitosti s Kašparovou nominací se několikrát objevily ne zcela nepravdivé informace o jeho schopnosti být ve vhodný okamžik na správném místě, ať už v Římě nebo jinde, a využívat znalostí italštiny a vatikánského prostředí k prosazení svých záměrů.⁸⁴

⁸¹ NA, PMR, kart. 146, sign. 284/3 – obsahuje záznamy a bohatou korespondenci MŠaNO, PMR a MZV o formě přísahy, arcibiskupovy dopisy ministerskému předsedovi o jejím termínu, rukou psaný protokol o vykonání slibu věrnosti s podpisy F. Udržala, ministra školství a národní osvěty I. Désera a všech zúčastněných církevních hodnostářů a proslov K. Kašpara předsedovi vlády. Otázka vykonání „slibu“ do Udržalových rukou byla předjednána a rozhodnuta po dohodě s dalšími členy vlády. PMR odmítlo původní nabídku MZV využít jeho zkušenosti s organizací podobných akcí a rozhodlo se pro vlastní scénář a jednání s konzistory, nakonec se přiklonilo k návrhu MŠaNO a Benešovu konečnému stanovisku přijetí přísahy věrnosti ministerským předsedou a užití latinské přísežné formule z Modu vivendi s podmínkou, že se určený postup stane závazným i pro další biskupy. Prísaha se konala 13. 11. 1931.

⁸² NA, MŠ, 1918–1949, kart. 73 – dopis kancléře dr. B. Opatrného ministerstvu školství a národní osvěty z 9. 11. 1931 o Kašparově příjezdu z Hradce Králové do Prahy dne 15. 11. 1935 s pozvánkou k účasti na uvítání v kostele sv. Mikuláše na Malé Straně.

⁸³ NA, MŠ, 1918–1949, kart. 800, sign. 47 II Hradec Králové – podle záznamu dr. Mlčocha ze 6. 8. 1933 si M. Pícha odchodem do Hradce Králové po hmotné stránce značně pohoršil.

⁸⁴ Trapl, M. *Politický katolicismus*, s. 119 – popisuje rozpor mezi arcibiskupy Kašparem a Prečanem a Kašparovy snahy očernit olomouckého arcibiskupa ve Státním sekretariátu ve snaze získat kardinálský klobouk. Informace vyslanec-tví ČSR u Svatého stolce o osobních poměrech vysokého kléru v ČSR – AMZV, II. sekce, kart. 51 – čj. 75/dův./33 z 11. 5. 1933 ukazuje, že se ve skutečnosti jednalo o záležitost staršího data (říjen 1930), spojenou s Kašparovou snahou upoutat na sebe pozornost Státního sekretariátu v souvislosti s prvními náznaky změny na pražském arcibiskupském stolci. Kromě kritiky možných protikandi-

Soužití nového arcibiskupa s nunciem a nunciatury s naší vládou se brzy dostalo do normálních kolejí. Nespornou zásluhu na tom měl i sám K. Kašpar, jenž svým chováním a přirozenou autoritou postupně uklidnil klérus i věřící, zaskočené nečekanou situací po Kordačově vynuceném odchodu. Bezprostředně po jmenování v říjnu 1931 a ještě před slavnostní intronizací soudil mons. Ottaviani ze Státního sekretariátu o Kašparovi, „že dostane brzy kardinálský klobouk jako primas“.⁸⁵ Protože se objevil hlas i ve prospěch olomouckého arcibiskupa Prečana, soudil vyslanec Radimský, že za situace, kdy si papež žárlivě střeží nominační právo a překvapuje svým rozhodnutím i nejbližší okolí, nelze dělat dopředu jakékoliv závěry.⁸⁶ První roky Kašparova působení v Praze byly spojeny opět s výchovou kněžského dorostu, budováním kostelů a far, poskytováním duchovní pomoci a rozsáhlejší pomocí nezaměstnaným, kterou s sebou přinesla hluboká sociální krize na začátku třicátých let 20. století.

O lepším se klimatu v nunciově vztahu s vládou a církevních poměrech referoval v létě 1932 bývalý francouzský vyslanec v ČSR Francois J. Charles-Roux po své nástupní audienci papeži i státnímu sekretáři.⁸⁷ Pro oba tazatele představoval po svém přeložení z Prahy do Vatikánu zdroj nejčerstvějších objektivních informací, nesoucích se samozřejmě v duchu tehdejšího československo-francouzského přátelství. V další rozmluvě s mons. Pizzardem a Ottavianim pokračoval v hájení našich zájmů a s poukazem na počet katolíků v zemi vyslovil jejich pocit „zanedbávání se strany Sv. Stolce, jelikož dodnes nebyl u nás jmenován žádný kardinál,

dátů na Kordačův post M. Píchy a P. Hudečka, zmínil i arcibiskupa Prečana, kterého označil za přílišného nacionalistu, spojeného víc s mons. Šrámkem a politikou než se Římem a svěřenou arcidiecézí. Zapomenutou kopii dopisu, odeslaného do Vatikánu, našel mons. Pícha po svém příchodu do H. Králové v biskupském archivu. Nuncius mu doporučil, aby se záležitosti už nezabýval, protože je uzavřená. Pícha se k ní vrátil až při společném pobytu s Kašparem v Římě na jaře 1933, ukázal mu kopii a požadoval omluvu. Tak došlo ke zveřejnění a rozšíření informace o napjatých poměrech mezi představiteli vysokého kléru, které gradovalo po Ciriaciu nitranském vystoupení.

⁸⁵ AMZV, PZ Vatikán, 1931, 50. běžná zpráva, čj. 234/dův./1931 z 31.10.1931, s. 2.

⁸⁶ AMZV, PZ Vatikán, 1931, IV. periodická zpráva za 4. čtvrtletí, čj. 6/dův./1932 z 15.1.1932, s. 3.

⁸⁷ AMZV, KA, kart. 15 – osobní dopis vyslance Radimského dr. Kroftovi z 11.7.1932. Francois J. Charles-Roux byl vyslancem v Praze v letech 1927–1932 /pozn. aut./.

*kdežto za Rakouska bývaly na území Československa někdy současně i dva purpury.*⁸⁸ Na jeho iniciativu navázal i vyslanec dr. Radimský a „kul“ železo u papežova oblíbence mons. d'Herbignyho, prezidenta komise Pro Russia. Ten mu prozradil přísně důvěrnou informaci o příznivém rozhodnutí kardinálské otázky, jejíž zdržení „zavinily prý jedině důvody osobní“. Z několika dalších narážek získal už tehdy Radimský dojem, že volba mezi dvojicí arcibiskupů Kašpar – Prečan bude vyřešena ve prospěch metropole. Pius XI. se rozhodl odložit nominaci a posečkat, zda se dr. Kašpar osvědčí v novém úřadu.⁸⁹ Zdá se tedy, že o kardinálském purpuru pro Československo a pro Prahu bylo předem rozhodnuto.

Abychom zjistili jaké bylo postavení a význam kardinálů, je třeba se vrátit hluboko do minulosti. Jejich vliv stoupl ve 12. století, kdy byli poprvé vybráni i mimo okruh římského duchovenstva, takzvané „extra curiam“. Aby se mohli považovat za součást římského duchovenstva, určoval jim papež v Římě titulní (titulární) kostel. Naproti tomu kuriální kardinálové pocházeli z Říma a Itálie, i když posléze nebyly vyloučeny výjimky a do kurie byli občas povoláni zástupci jiných národností.⁹⁰ Počet kardinálů značně kolísal, na začátku 12. století to bylo čtyřicet šest až čtyřicet sedm osob a tento stav se s různými odchylkami udržoval do 16. století. Za vzdoropapežů dosáhl kardinálský sbor maxima třiceti, teprve kostnický koncil jej dostal do situace před rokem 1316. Definitivní počet sedmdesáti kardinálů byl určen za papeže Sixta V. bulou Postquam verus ze 3. prosince 1586. Při jeho stanovení vycházel papež z příkladu sedmdesáti starších poradců Mojžíšových a sedmdesáti učedníků Ježíšových. Kardinálské kolegium se od té doby hierarchicky rozdělovalo do 3 stupňů – biskupského, kněžského a jáhenského. Kardinálů – biskupů bylo pouze šest a automaticky se jimi stávalo šest suburbikálních biskupů z okolí Říma. Úřad děkana a nejstaršího v kardinálském sboru byl spojován s ostijským biskupstvím. Zbývajícím padesáti kardinálům kněžského a čtrnácti jáhenského stupně určoval papež jeho titul nebo diakonii v městě na Tibeře, přičemž počet kardinálských titulárních chrámů nebo kostelů nebyl omezen.⁹¹ Kardiná-

⁸⁸ *Tamtéž.*

⁸⁹ *Tamtéž.*

⁹⁰ Čihák, J. *Kardinál dr. Karel Kašpar a hodnost kardinálská v církvi, Praha 1936, s. 13 – v roce 1935 měla 32 členná kurie po jednom kardinálu francouzské a španělské národnosti.*

⁹¹ *K propůjčení nebo odejmutí kardinálské hodnosti kostelu či diakonii mohlo dojít pouze v konkrétních případech.*

lové – kněží spravovali farnosti (tituly) v Římě a kardinálům – jáhnům příslušela péče o chudé v římských čtvrtích. Díky přiděleným farnostem byli alespoň formálně spojeni s hlavními římskými chrámy a chrámem sv. Jana Lateránského, považovaným za matku a učitelku, srdce celého města a světa.⁹²

Kardinálové tvořili dohromady kolegium – posvátný kardinálský sbor, scházející se na pravidelných zasedáních – konzistořích. Na řádná zasedání byli zvaní kardinálové sídlící v Římě a na mimořádnou konzistoř, která se zabývala zvláště důležitými záležitostmi, se scházeli všichni. V čele kolegia stál děkan, fakticky mu ale nepříslušela jakákoliv pravomoc nad ostatními kardinály, byl pouze považován za prvního mezi rovnými. Pokud by nebylo obsazeno děkanské místo, postupoval na něj právem nástupce podděkan, ať byl přítomen v kurii nebo ve své suburbikální diecézi či konal dočasně jakýkoliv úřad svěřený papežem. Přestože byla kardinálská hodnost vděčně přijímána, vyskytlo se v historii i několik případů, že byla z různých důvodů odmítnuta.⁹³ Až na několik výjimek, kdy byla kreována jen jedna osoba (za Řehoře XVI. v roce 1831 a 1838), bylo zároveň jmenováno více nových kardinálů – např. Pius VII. jmenoval v roce 1816 v jedné konzistoři čtyřiatřicet osob.⁹⁴ Pius XI. od svého zvolení v roce 1922 zatím nominoval třicet čtyři osob, k nim přibylo v roce 1935 dalších dvacet. Jmenováním nových kardinálů doplnil počet v kolegiu na šedesát devět a jedno místo zůstalo neobsazené. Tento papež kreoval během svého sedmnáctiletého pontifikátu celkem sedmdesát šest kardinálů.⁹⁵

Co fakticky znamenalo pro K. Kašpara jmenování kardinálem? Podle platného kanonického práva by se dala vypočítat řada hlavních výsad. Kardinál je především členem sboru nejvyšších církevních hodnostářů, tvořících jakýsi papežův senát – přesněji řečeno – poradní sbor, který mu napomáhá při řešení důležitých administrativních úkolů. Nejvýznamnějším právem je účast na papežské volbě, jež byla kardinálům svěřena

⁹² *V praxi to znamenalo, že se kardinál stal spíš patronem kostela a v něm při návštěvě Říma vykonal slavnostní bohoslužbu, faktickou správu obstarával místní duchovní.*

⁹³ Čihák, J. c. d., s. 13.

⁹⁴ *Papež Pius VII. jmenoval ve 12 konzistořích veřejně 98 kardinálů a 10 ponechal v srdci.*

⁹⁵ *Melloni, Alberto. Das Konklave. Die Papstwahl in Geschichte und Gegenwart, Freiburg im Breisgau 2002, s. 145.*

dekretem Mikuláše II. v dubnu 1059 a nabyla konečné podoby díky dalším konstitucím Sixta V. z roku 1586 a Pia X. z roku 1904.⁹⁶ Papežovou volbou se kardinálové stávají do značné míry spolutvůrci politiky Svatého stolce, protože obsazují významné posty ve Státním sekretariátu, v čele všech kongregací a dalších zákonodárných, výkonných a soudních orgánech.⁹⁷ S jistým omezením mohou spravovat církevní záležitosti v době uprázdňení papežského stolce. Při neúčasti papeže na církevním shromáždění zaujímá kardinál nejdůležitější první místo před ostatními církevními hodnostáři. Některé státy, zejména monarchie, uznávaly ještě ve třicátých letech 20. století čestné výsady kardinálů jako církevních knížat, a proto měli přednost i před královskými princí.⁹⁸ To samozřejmě nepřicházelo v demokratickém Československu v úvahu. Z řady práv kardinálů je třeba zmínit vyslání k významným slavnostem a úkonům ve funkci papežova legáta a latere, právo zúčastnit se všech veřejných a tajných konzistoří a být členy kongregací, podílejících se na životě katolické církve ve světě.⁹⁹ Kardinál byl prakticky zproštěn dohledu světského soudu a nemohl k němu být povolán ani za svědka. V případě doručení půhonu nebo úblížení na zdraví hrozila provinilci dokonce papežova exkomunikace, trestu by také neunikla jakákoliv písemná nebo osobní urážka. Kardinála mohl soudit pouze papež a ten měl možnost udělit mu trest.

Kromě práv měl také řadu různých povinností, jednou z nejdůležitějších byla rezidence v Římě. Kardinál byl vázán povinností sídlit v kurii a nemohl se z ní vzdálit bez předchozího papežova svolení. I když se týkala i suburbikálních, mohli kdykoliv využít práva k cestám do svěřených diecézí bez svolení Svatého otce. Ostatní kardinálové byli vyňati ze zákona trvalého pobytu v kurii, avšak při cestách za papežem nesměli opustit Vatikán bez jeho vědomí. Na řádné vykonávání všech předepsaných liturgických povinností a na důstojné chování dohlížela kongregace *ceremoniarum*, vycházející z řady instrukcí,¹⁰⁰ obsahujících například pokyny ohledně

⁹⁶ *Arcibiskup Kašpar mohl tohoto práva využít jen jednou v roce 1939, kdy se účastnil volby papeže Pia XII.*

⁹⁷ *Halas, F. X. Fenomén Vatikán, s. 315 – vedení tajného archivu a vatikánské knihovny je také kardinálským místem.*

⁹⁸ *NA, MZV-VA I., kart. 3404 – Lidové noviny 21. 11. 1935 „Dr. Kašpar kardinálem“.*

⁹⁹ *Halas, F. X. c. d., s. 317–319.*

¹⁰⁰ *Instrukce pro kardinály byla vypracována a schválena v roce 1902 Lvem XIII., znovu revidována a potvrzena 1916, schválena v roce 1930 Piem XI.*

zařízení kardinálova římského bytu,¹⁰¹ cestování, doprovodu na veřejnosti, účasti na společenských akcích a podobně.¹⁰²

Před odjezdem arcibiskupa Kašpara do Vatikánu se ministerstvo zahraničí a vyslanectví ČSR u Svatého stolce zabývaly otázkou jeho členství v některé z existujících kongregací. Naše diplomacie usilovala o to, aby se podle možnosti aktivně angažoval ve prospěch Československa. Předpokládala, že tak bude moci podporovat a případně ovlivňovat státní zájmy v církevní oblasti při jednání se sousedními zeměmi. Konkrétně se jednalo o možnost pracovat v kongregacích koncilů (MZV ji pracovníčně označovalo jako koncilní kongregaci) a pro mimofádné církevní záležitosti (Congregatio pro negotiis extraordinariis), kde byl zapojen i maďarský kardinál – ostříhomský arcibiskup Juzstinián Serédi, hájící maďarská stanoviska, která velice často odporovala našim zájmům.¹⁰³ Přestože Modus vivendi z konce května 1935 zajišťoval ČSR hranice diecézí, očekávalo Československo nadále projednávání žalob maďarských beneficiátů proti slovenským farám, proto si slibovalo arcibiskupovu podporu při řešení sporných otázek. Několik měsíců po jeho uzavření nebyly odvolány soudní spory, náležející do takzvané ostříhomske skupiny, to je žaloby ostříhomského arcibiskupa, budapeštského a ostříhomského semináře, ostříhomské a rábské kapituly, pannonhalmského a zircského opatství a právě ty měla z rozhodnutí Svatého stolce posuzovat kongregace koncilů.¹⁰⁴

¹⁰¹ *Měl mít trůnní sál, vyzdobený olejovým obrazem stávajícího papeže, a důstojnou kapli. Kromě toho měl mít svůj dvůr nebo domácnost s nezbytným personálem.*

¹⁰² *Povolovala se přijetí účasti na recepcích, akademiích či obědech na osobní pozvání, kde musela být dopředu zajištěna záruka odpovídajícího přijetí a vyhrazení čestného místa mezi hosty. Kardinálská vážnost vylučovala účast na plese a na světském divadelním představení.*

¹⁰³ *Bartlová, Alena. Katolícky zjazd – súčasť predvolebnej Hlinkovej slovenskej ľudovej strany pred parlamentnými voľbami v roku 1935. In: Andros probabilis. Sborník prací přátel a spolupracovníků historika prof. PhDr. Miloše Trapla, CSc. K jeho 70. narozeninám. Usp. J. Malíř a P. Marek, Brno – Olomouc 2005, s. 184–185 popisuje postoj kardinála Sérediho a mons. Mezlényiho k realizaci Modu vivendi, jeho jednání ve Státním sekretariátu a náhlý odjezd z Vatikánu v roce 1935 poté, co předložil neuskutečnitelné ekonomické požadavky na úkor ČSR.*

¹⁰⁴ *AMZV, II. sekce, kart. 51 – příloha k čj. 157775/II-7/35 z 9. 12. 1935 informace MZV pro K. Kašpara se stručným přehledem a výsledky dosavadních jednání.*

Při soukromém rozhovoru K. Kašpara s dr. E. Jelenem ze II. sekce MZV projevil budoucí kardinál ochotu přijmout nominaci do obou kongregací, ale připomněl, že by přivítal iniciativu naší vlády u Svatého stolce.¹⁰⁵ Dále doporučil, aby vyslanec dr. V. Radimský při rozhovoru se zástupcem kardinála státního sekretáře – podsekretářem mons. Ottavianim tlumočil přání vlády a požádal jej o přímlovu při jmenování. Protože se jednalo o velice závažnou a choulostivou věc, doporučoval šef církevního oddělení dr. A. Maixner odeslání Kroftova soukromého dopisu vyslanci Radimskému, v němž mimo jiné žádal, aby se s Ottavianim poradil o možnosti splnění našeho přání a zároveň u něj intervenoval v jeho prospěch. V dopisu se dále navrhovalo, aby Radimský načasoval návštěvu na dobu arcibiskupova římského pobytu. Černínský palác si od Kašpara členství ve zmíněných kongregacích sliboval oslabení nepřátelských vlivů a možnost aktivního přístupu k projednávání otázek, souvisejících s praktickým prováděním Modu vivendi.¹⁰⁶ Radimský informoval Kroftu o setkání s mons. Ottavianim, u něhož zjistil, že každému z nově jmenovaných byly již před časem přiděleny tři kongregace. Podsekretář si bohužel přesně nepamatoval, o jaké se u K. Kašpara jednalo. Ujistil však tazatele, že se o věci pokusí získat podrobnější informace a přislíbil, že našim přáním se bude moci vyjít vstříc i později. Vyslanec Radimský předpokládal, že přibližně do poloviny ledna nebude na vážnější jednání čas, protože se veškerá činnost ve Vatikánu soustředila na zasedání konzistoře a slavnostní kreaci kardinálů, a tak zde panoval značný chaos.¹⁰⁷ Záležitost byla vyřešena na tajném zasedání po veřejné konzistoři 19. prosince, spojeném s přidělením kardinálských titulů. Každý z nových kardinálů byl jmenován členem tří kongregací, ale to nebránilo pozdějšímu rozšíření o další. Pius XI. splnil Kašparovou nominací do kongregací pro východní církev, koncily,¹⁰⁸ semináře a univerzity zčásti přání naší diplomacie a dal tak nepřímo najevo

¹⁰⁵ *Tamtéž* – čj. 158504/II-7/35 z 10. 12. 1935 pro domo dr. Maixnera dr. Kroftovi s návrhem Kroftova dopisu dr. Radimskému.

¹⁰⁶ *AMZV, ZÚ Vatikán, 1920–1939, kart. 9 – osobní Kroftův dopis Radimskému (bez čísla) z 10. 12. 1935.*

¹⁰⁷ *Tamtéž – Radimského odpověď Kroftovi (bez čísla) ze 14. 12. 1935.*

¹⁰⁸ *Původně se tato kongregace nazývala kongregací pro provádění a dodržování reforem Tridentského koncilu a dalších, jejím úkolem bylo uvádět v život dekrety koncilu o výchově kněží.*

na čí straně bude stát v případě vážných sporů při nárocích Maďarů na podíl z církevního majetku na Slovensku.¹⁰⁹

Zároveň s možností Kašparova zapojení v kongregacích se mezi Černínským palácem a vyslanectvím ve Vatikánu řešila otázka blahopřání a poděkování naší vlády. Zastupitelský úřad ČSR zjistil, že u příležitosti jmenování argentinského kardinála zaslal prezident argentinské republiky děkovaný telegram papeži, a proto dal ministerstvu v Praze podnět k eventuálnímu poděkování za nominaci prvního kardinála v samostatném státě.¹¹⁰ Na dotaz reagoval šéf protokolu dr. Strimpl telefonátem přednostovi 7. církevního oddělení II. sekce dr. Maixnerovi a sdělil mu, že dr. Beneš rozhodl, aby Radimský srdečně poděkoval kardinálu Pacellimu a projevil přání tlumočit dík Píovi XI. při zvláštní audienci nebo u příležitosti obvyklého novoročního blahopřání. Dále bylo domluveno, že ministr Beneš pošle přímé poděkování kardinálu státnímu sekretáři.¹¹¹ Poslední otázkou pro MZV byla účast na kardinálově slavnostním uvítání po návratu do Prahy. I když se ještě před Kašparovým odjezdem do Vatikánu nereálně předpokládal termín jeho návratu mezi 18. a 20. prosincem, upozorňovalo církevní oddělení ve značném časovém předstihu, aby protokol ministerstva uvažoval o formě účasti státních orgánů, respektive jednotlivých ministerstev, na tomto aktu, a žádalo o zahájení potřebných jednání.¹¹² Po vyjádření šéfa protokolu a jednání s dr. K. Kroftou, byl nakonec za ministerstvo zahraničí delegován 30. 12. 1935 dr. Arthur Maixner.

K časnému oznámení jmen kardinálů 20. listopadu došlo téměř měsíc před zasedáním tajné konzistoře (16. prosince) a veřejné konzistoře (19. prosince) kvůli očekávanému jmenování a příjezdu Jacoba Aloise Copello, arcibiskupa z Buenos Aires. Měsíční lhůta se z dnešního hlediska překonávání vzdáleností zdá zbytečně dlouhá, ale právě jmenování

¹⁰⁹ AMZV, II. sekce, kart. 51 – čj. 289/dův/35 z 20.12.1935 informaci vyslanectve Radimského MZV, opatřenou poznámkou o významu Kašparova jmenování do koncilní kongregace, vzal 31.12.1935 na vědomí dr. Maixner a okamžitě o ní referoval dr. Kroftovi.

¹¹⁰ Tamtéž – opis dopisu vyslanectví ČSR MZV čj. 261/dův/35 z 26. 11. 1935.

¹¹¹ AMZV, ZÚ Vatikán, 1920–1939, kart. 9 – informace určená vyslanectví u Sv. stolce čj. 158500/II-7/35 z 10.12.1935.

¹¹² AMZV, II. sekce, kart. 51 – pro domo čj. 157393/II-7/35 ze 7. 12. 1935 k uvítání kardinála Kašpara při návratu z Říma, určená k vyjádření protokolu MZV.

argentinského arcibiskupa se přikládala mimořádná důležitost. Mezi jmenovanými se také objevili čtyři církevní diplomaté: nunciové v Madridu (Tedeschini), Paříži (Maglione),¹¹³ Varšavě (Marmaggi) a ve Vídni (Sibilia).¹¹⁴ Československý vyslanec ve Vatikánu dr. Radimský optimisticky soudil, že v jednom z nich „*Msgru Marmaggim jakožto kuriálním kardinálu získalo by Československo preláta, který si zachovával pro naše věci přátelské porozumění*“.¹¹⁵ I když situace před několika lety svědčila spíše o pravém opaku, vycházel Radimský zřejmě z úzu „vatikánské diplomacie“, kde patřilo a stále patří takzvaně k dobrým mravům zachovávat si přátelský vztah k zemi bývalého působiště.¹¹⁶ To se ostatně potvrdilo později při několika rozhovorech chargé d'affaires našeho vyslanectví ve Varšavě dr. J. Smutného s nunciem F. Marmaggim, který „*nejen vzpomíná na svůj konflikt v Praze jako na věc úplně smazanou, ba že naopak – /dle vyjádření jeho leg. rady Mr. Paciniho konflikt přispěl ke vzájemnému poznání a vedl ke sblížení/ – zůstal Československu přátelsky nakloněn a nijak se tím netají*“.¹¹⁷

Mezi nominovanými kardinály bylo dvanáct kardinálů kněží a osm kardinálů jáhnů, dva kreovaní 13. března 1933, ale rezervovaní v papežově srdci,

¹¹³ AMZV, PZ Vatikán, 1931 – pro domo II. sekce čj. 105553 z 22.8.1931 ke zprávě ZÚ Vatikán čj. 200/dův/31 z 19. 8. 1931 – v souvislosti s Kordačovou rezignací se v létě 1931 objevily informace o Ciriaciho možném přeložení na madridskou nunciaturu. Podle důvěrné zprávy se začalo mluvit i o jeho kandidatuře na Paříž v případě, že by tamní nuncius mons. Alois Luigi Maglione byl jmenován kardinálem. Přestože k očekávané kardinálské nominaci došlo až o čtyři roky později, dočkal se kardinál Maglione po odvolání z Paříže dalšího kariérního vzestupu, který završil v roce 1939 jako státní sekretář papeže Pia XII. (úřad zastával až do své smrti v roce 1944).

¹¹⁴ AMZV, PZ Vatikán, 1935, IV. periodická zpráva za 4. čtvrtletí, čj. 7/dův./1936 z 10. I. 1936, s. 14 – všechny nunciatury patřily mezi úřady I. třídy, nunciatury v Madridu, Paříži a Vídni byly „kardinálskými“.

¹¹⁵ AMZV, PZ Vatikán, 1935, 19. běžná politická zpráva, čj. 256/dův./35 z 21. 11. 1935, s. 6.

¹¹⁶ Halas, F. X. Fenomén Vatikán, s. 686.

¹¹⁷ AMZV, ZÚ Vatikán, 1920–1939, kart. 30 – 98. běžná politická zpráva vyslanectví ČSR ve Varšavě čj. 13238/35 z 21. 12. 1935, s. 1. Při jednom ze setkání blahopřál Smutný Marmaggimu ke jmenování kardinálem a tehdy se dověděl, že nuncius obhajoval koncem listopadu Benešovo stanovisko v československo-polském sporu u polského ministra Jozéfa Becka (s. 2–4).

byli veřejně prohlášeni teprve po dvou letech.¹¹⁸ Byli jimi nuncius ve Španělsku Tedeschini a sekretář Propagandy Salotti, nuncius Tedeschini byl oceněn především jako zdatný diplomat, který dovedl překonat velké obtíže během španělského státního převratu. Po desetiletích se také dostalo zastoupení církvi východního ritu v osobě patriarchy antiochijského Ignazia Gabriela Tapouniho a jezuitům díky Pietru Boetto(vi), asistentu řádu pro Itálii při generální kurii SJ.¹¹⁹ Anglie zůstala navzdory očekávání i nadále bez kardinála pro momentální diplomatické nedorozumění se Svatým stolicem kvůli italsko-habešskému konfliktu poté, co na sebe její vážný kandidát londýnský arcibiskup Hinsley upozornil kurii příliš protitalským projevem.

Arcibiskup Kašpar byl jediným slovanským hodnostářem ve sboru nově jmenovaných, nominováno bylo čtrnáct Italů a šest neitalských kandidátů.¹²⁰ Kromě našeho zástupce to byli dva Francouzi – rektor Katolického institutu v Paříži Baudrillart¹²¹ a remešský arcibiskup Suhard, již zmíněný argentinský arcibiskup z Buenos Aires Copello, španělský arcibiskup z Toleda Goma y Tomas a antiochijský patriarcha syrského obřadu Tapouni, sídlící v Bejrútu.¹²² Jmenování neitalských kardinálů bylo ve většině případů vedeno pokusy Vatikánu o usmíření, upevnění nebo získání nových pozic v zemích, s nimiž měl donedávna drobnější či větší spory. Nejznámějším příkladem byla snaha o uzavření dlouholetého nepřátelství Svatého stolce s Francií. Prvním krokem k ukončení napjatých styků Svatého stolce s Francií byly nedávné cesty kardinála Pacelliho do poutního místa v Lurdech a legáta Bournea na oslavy Johanky z Arcu do Rouenu a účast kardinála Verdiera na celostátním katolickém sjezdu v Praze. Završením normalizace vzájemných vztahů byla nominace dvou francouz-

¹¹⁸ Čihák, J. c. d., s. 16.

¹¹⁹ V kardinálském kolegiu bylo 59 světských církevních hodnostářů a 10 řeholníků.

¹²⁰ NA, MZV-VA, kart. 3404 – Národní listy 21.11.1935 „Pražský arcibiskup kardinálem“.

¹²¹ Halas, F. X. Pražský sjezd československých katolíků v roce 1920 a jeho francouzská podpora. In: *Andros probabilis...*, s. 149 – Baudrillartovým povýšením chtěl dát papež najevo, jaký význam přikládá katolickým univerzitám.

¹²² Boberski, Heiner. *Der nächste Papst. Die geheimnisvolle Welt des Konklave*, Salzburg – Wien 2001, s. 80 – I. G. Tappouni byl prvním kardinálem z Asie.

ských kardinálů.¹²³ Také povýšení španělsky mluvícího zástupce Argentiny mělo ocenit nedávno uspořádaný katolický sjezd a ukončit dosavadní portugalsko – španělskou rivalitu na americkém kontinentě.¹²⁴ Několik uvedených příkladů potvrzuje schopnost vatikánské diplomacie vtisknout nominaci kardinálů hlubší politický podtext. Touto nominací získali Italové opět převahu, kterou se podařilo oslabit až později za pontifikátu papeže Pia XII.¹²⁵ Jmenování několika kuriálních zástupců do kardinálského sboru způsobilo značné personální změny v kuriálních úřadech a ve Státním sekretariátu.¹²⁶

Dne 10. prosince v ranních hodinách přijel arcibiskup Kašpar do Říma. Členy jeho doprovodu byli německý kanovník svatovítské kapituly mons. J. Grüner a J. Čihák jako prelati a latere, zvolení záměrně jako německy a česky mluvící zástupci, kancléř pražského arcibiskupství Antonín Bořek–Dohalský, sekretář mons. Vladyka, ceremoniář J. Boukal a ředitel arcibiskupských statků dr. J. Šimek. Jako pážata se připojili členové řádu maltézských rytířů velkostatkáři F. Thun-Hohenstein z Podmoklé a E. Czernin z Jindřichova Hradce a velkostatkář J. Kinský z Kostelce nad Orlicí. Kromě toho přijelo šest členů arcibiskupovy rodiny a dalších padesát soukromých účastníků – mezi nimi byl za sekretariát agrární strany dr. J. Pluhař, velkostatkáři Mennsdorf a Czernin mladší s chotí.¹²⁷ V kardinálově suitě byl přítomen i šéfredaktor Lidových listů J. Scheinost,

¹²³ *Melloni, A. c. d., s. 158 – Francie si v letech 1903–1939 udržovala po Itálii stabilně nejvyšší počet kardinálů, po ní následovaly Španělsko a V. Británie, Německo a německy mluvící země ztrácely po roce 1914 svou pozici na úkor nástupnických zemí ve střední Evropě, Německo později díky proticírkevně orientované politice.*

¹²⁴ *AMZV, II. sekce, kart. 51 – opis informace vyslanectví ke jmenování K. Kašpara kardinálem čj. 261/dův/35 z 26. 11. 1935.*

¹²⁵ *Tradiční převahu Italů v kardinálském kolegiu odstranil až jmenováním vyššího počtu osob ze zahraničí v letech 1946–1953.*

¹²⁶ *AMZV, PZ Vatikán, 1935, IV. periodická zpráva za 4. čtvrtletí, čj. 7/dův./1936 z 10. 1. 1936, s. 13 – bohužel odtud odešel podsekretář mons. Alfredo Ottaviani, bývalý rektor naší římské koleje a zastávce Československa, jeho nástupcem se stal mons. Tardini, dosavadní minutant a konferent pro Modus vivendi.*

¹²⁷ *NA, MZV-VA, kart. 3404 – Deutsche Presse 27. 11. 1935 „Nach Rom mit Kardinal Dr. Kašpar“ – cestu pro české a německé účastníky organizovala Katolická akce. Noviny přinesly informace pro poutníky včetně programu, ceny jízdenky ve 2. a 3. vozové třídě a dalších podrobností.*

kteřý podával do Prahy pravidelné informace o průběhu římského pobytu. K okázalému uvítání na nádraží se vedle členů našeho vatikánského a římského vyslanectví dostavili rektor a zástupci bohoslovecké koleje Nepomucena, za vatikánskou administrativu mons. Ottaviani, Dante a Calderari, bývalý chargé d'affaires v ČSR arcibiskup G. Panico¹²⁸ a naši krajané.¹²⁹

Vyjímáme informace z Kašparova programu: následující den byl dr. Kašpar poprvé přijat papežem, potom navštívil kurii, obě československá vyslanectví, některé z kardinálů a římských přátel. Společně se zástupci našeho vyslanectví při Svatém stolci uvítal 12. prosince pařížského arcibiskupa J. Verdiera.¹³⁰ Papež udělil zvláštní slyšení celé československé výpravě pod Kašparovým vedením dne 14. prosince. Jako dar mu byl na památku pražského celostátního katolického sjezdu odevzdán bohatě zdobený kříž.¹³¹ Pius XI. ve své řeči označil katolický sjezd za jednu z nejkrásnějších a nejcennějších stránek náboženských dějin Československa.¹³² Večer dával francouzský vyslanec F. Charles-Roux s chotí večeři na počest kardinála Verdiera, které se zúčastnili všichni francouzští kardinálové, francouzský vyslanec u Quirinálu, pražský arcibiskup s mons. Bořkem-Dohalským a vyslanec Radimský s legačním radou dr. Messánym. Následující den byl poutníkům z Prahy podáván na vyslanectví čaj za účasti dr. Kašpara a jeho suity, pracovníků obou československých vyslanectví a krajanů.¹³³

¹²⁸ Mons. Panico, který vedl do Ritterova příjezdu pražskou nunciaturu, opustil Prahu na konci listopadu 1935, aby se po několikátýdenním pobytu ve Vatikánu a Itálii stal apoštolským delegátem pro Austrálii a Nový Zéland.

¹²⁹ AMZV, II. sekce, kart. 51 – čj. 295/dův/35 z 31. 12. 1935 informace Radimského MZV o pobytu kardinála dr. Kašpara v Římě, s. 1 – kardinál se ubytoval se svým přívodem a členy rodiny v Nepomucenu, ostatní bydleli v hotelu.

¹³⁰ J. Verdier (kardinálem od r. 1929) přijel do Říma, aby se zde zúčastnil zasedání konzistoře a slavnostního předání kardinálských odznaků dvěma krajanům.

¹³¹ NA, MZV-VA, kart. 3404 – podle Osservatore Romano ze 17. 12. 1935, které přineslo obšírný článek o audienci, měl Pius XI. z daru velkou radost. Tamtéž – Večer 27. 12. 1935 „Kardinál dr. Kašpar na sv. Silvestra opět v Praze. Všechny pražské zvony budou ho hlaholem vítat.“ – uvádí, že pražský arcibiskup odevzdal papeži kříž, který nesli Slováci do Prahy na celostátní katolický sjezd!

¹³² AMZV, II. sekce, kart. 51 – čj. 295/dův/35 z 31. 12. 1935 informace Radimského MZV o pobytu kardinála dr. Kašpara v Římě, s. 2.

¹³³ Zmíněné akce se zúčastnilo asi 200 lidí.

Tajná papežská konzistoř byla zahájena 16. prosince o půl desáté dopoledne za přítomnosti dvaadvaceti kardinálů, pobývajících právě ve Vatikánu.¹³⁴ Přítomní kardinálové prohlásili své adsumus (jsme přítomni) a konzistoř mohla začít. Svatý otec pronesl při této příležitosti důležitou alokuci a v ní nejprve vzpomněl zemřelé kardinály a jejich práci pro kanonické právo a východní církve. Během další řeči oživil význam důležitých událostí, jakými byla slavnostní setkání věřících v Lurdech, Lublani, Cleevlandu a v Praze, probíhající za obrovského zájmu věřících, občanů, církevních hodnostářů, politiků a zástupců veřejné správy. Kromě kladů v životě církve připomněl stinné stránky proticírkevního vývoje v Sovětském svazu, Německu a Mexiku. Součástí projevu byly obavy z možného evropského či celosvětového konfliktu a jeho závěrečná výzva k obraně míru byla určena všem lidem dobré vůle.¹³⁵ Nakonec oznámil jména nových kardinálů a zeptal se přítomných na jejich mínění. Potom slavnostně prohlásil jejich kreaci a opakoval jména všech a stručně připomenul charakteristiku a zásluhy jednotlivců.

V den zasedání tajné konzistoře očekávali adepti kardinálského purpuru zprávu z konzistorního sálu na třinácti místech poblíž papežského paláce. Pražský arcibiskup vyčkával se sekretářem Vladykou a dalšími členy doprovodu v budově kongregace pro věci východní příchod poselstva, které mu přišlo o půl jedenácté dopoledne oznámit jeho jmenování a předalo mu list a jmenovací dekret, podepsaný kardinálem kancléřem.¹³⁶ Delegace zároveň oznámila, že mu Pius XI. předá kardinálský biret ve středu 18. prosince o půl osmé večer ve Vatikánu. Latinský dekret a list od státního sekretáře přečetl shromážděným a tlumočil do češtiny kanovník a arcibiskupův kancléř mons. Antonín Dohalský. Kanovník mons. J. Čihák prohlásil v blahopřejné řeči jménem svatovítské kapituly, že katolicismus spojuje ČSR se světem a světovým katolicismem a Vatikán s Československem. Mons. J. Grüner ujistil arcibiskupa jménem německých katolíků v ČSR, že má jejich plnou důvěru, protože byli a jsou katolickým národem.¹³⁷

¹³⁴ *Obřady řídil vrchní ceremoniář mons. P. Respighi.*

¹³⁵ *NA, MZV-VA, kart. 3404 – Lidové listy 17.12.1935 „J. Em. Dr. K. Kašpar jmenován oficiálně kardinálem. Sv. Otec vyzývá nejhoroucnějším hlasem národy k míru“.*

¹³⁶ *Společně s ním zde byl i současně kreovaný patriarcha Tapouni. V tomto paláci zemřel v roce 1520 slavný malíř Rafael Santi.*

¹³⁷ *NA, MZV-VA, kart. 3404 – Venkov 17. 12. 1935 „Dr. Kašpar jmenován kardinálem“.*

V odpovědi poděkoval kardinál Kašpar nejprve Svatému otci za jmenování a prohlásil, že mu Pius XI. v soukromém rozhovoru sdělil, že tímto činem měl na mysli Československo, které chtěl vyznamenat.¹³⁸ Zároveň zdůraznil, že je prvním občanským nešlechtickým československým kardinálem a vyslovil díky prezidentu Masarykovi a vládě za poskytovanou podporu. Poté přijal blahopřání vyslanců dr. Radimského a dr. Chvalkovského, pracovníků obou vyslanectví, vysokých vatikánských a kuriálních hodnostářů. Nakonec se ke gratulantům připojila celá výprava našich poutníků a římská krajanská minorita. Nově jmenovaný kardinál zaslal telegram s oficiální zprávou o svém jmenování předsedovi vlády dr. Milanu Hodžovi. Věnoval vzpomínku také svým zesnulým rodičům, kteří jej připravili výchovou ke kněžskému povolání, a z doby římských studií zesnulého biskupa mons. dr. F. Zapletala. „*Kardinálský purpur, pravil, toť barva krve a barva obětí i života, k níž musí býti odhodlán nositel tak vysoké hodnosti, kdykoliv se jedná o posvátnou věc Boží a církve*“.¹³⁹

Během tohoto a celý následující den přijímal kardinál Kašpar tak zvané návštěvy „di calore“, to je blahopřejné návštěvy za tepla. Mezi prvními gratulanty nechyběl francouzský vyslanec Charles-Roux, také vyslanec dr. Radimský s legačním radou dr. Messánym navštívili zbývajících patnáct nově jmenovaných kardinálů. Čtyři povýšení nunciové nebyli přítomni a neúčastnili se ceremonií, protože prozatím zůstali v zemi svého diplomatického působíště.¹⁴⁰ Kardinálové neblahopřáli osobně, nýbrž písemně. Na československém vyslanectví se jako zvláštní pozornost a jakési symbolické uzavření červnového katolického sjezdu uskutečnila 17. prosince slavnostní večeře na počest kardinála Verdiera za účasti kardinála Kašpara a jeho suity, pařížského světicího biskupa mons. Beaussarta, arcibiskupa Panico, francouzského vyslance s chotí a dalších hostů. Vyčerpávající světský program zakončil slavnostní oběd, dávaný vyslancem Chvalkovským na Kašparovu počest 18. prosince.¹⁴¹

¹³⁸ *Tamtéž – Venkov 20.12.1935 „Jednající Vatikán“.*

¹³⁹ *Tamtéž – Lidové listy 20. 12. 1935 „Památne pro nás římské pondělí 16.XII.“.*

¹⁴⁰ *AMZV, PZ Vatikán, 1935, IV. periodická zpráva za 4. čtvrtletí, čj. 7/dův./1936 z 10. 1. 1936, s. 14 – podle ustálené praxe zůstávali nunciové s kardinálskou hodností ve svých dosavadních působíštích až do příští tajné konzistoře, kdy se stali kuriálními kardinály. Současně byli na jejich místo jmenováni noví nunciové.*

¹⁴¹ *AMZV, II. sekce, kart. 51 – čj. 295/dův/35 z 31.12.1935 informace Radimského MZV o pobytu kardinála dr. Kašpara v Římě, s. 3.*

Odpoledne 18. prosince došlo ve vatikánském Klementsském sálu k předání kardinálských biretů novým nositelům. Kardinálové navštívili nejdříve státního sekretáře Pacelliho a potom se s ním odebrali do sálu, kde se zatím shromáždil celý diplomatický sbor u Svatého stolce a další hosté. Při tomto obřadu usedl papež v bílém rouchu s červeným hermélínem (mozzetou) na trůn, po jeho pravici seděl kardinál státní sekretář, před trůnem kardinálové. Vrchní ceremoniář povolával jménem nové hodnostáře, každý z nich třikrát poklekl před Piem XI., u trůnu políbil jeho střevíc a v kleče obdržel mozzetu a purpurový biret, který mu papež vsadil na hlavu. Nakonec sňal kardinál biret, políbil prsten na ruce Sv. otce a vrátil se na své místo.¹⁴² Po předání všech insignií poděkoval kardinál Salotti jako první z nově jmenovaných papeží, ten stručně odpověděl a udělil všem papežské pozhěnnání. Brzy na to byli všichni přijati v knihovně na přátelské audienci, v předsíni obdrželi červenou čepičku a od Svatého otce knihu „De dignitate Cardinalium“ z roku 1836.¹⁴³

Veřejná konzistoř se konala dopoledne 19. prosince vzhledem ke značnému počtu nově jmenovaných v chrámu svatého Petra. Byla spojena s propůjčením kardinálských klobouků za účasti celého vatikánského diplomatického sboru a většiny quirinálního sboru.¹⁴⁴ Před veřejnou konzistoř se noví kardinálové shromáždili v kapli Nejsvětější svátosti před třemi prvními kardinály jejich stupně a před státním sekretářem a odebrali se k určenému oltáři, kde se pomodlili a vykonali kardinálskou přísahu. V ní slíbili věrnost a poslušnost sv. Petru, církvi a Svatému otci. Dále se zavázali, že budou při papežské volbě zachovávat ustanovení Sixta V., předpisy kanonického práva a další ustanovení papežů Pia X. a Pia XI. Po přísaze vstoupili oblečení ve velkou kapu každý za vedení svého ceremoniáře a za doprovodu dvou kardinálů do konzistorního sálu.¹⁴⁵ Papež s pozlacenou mitrou na hlavě, oděný do červeného pluvíálu, byl za zvuků fanfár a provolávání slávy nesen z kaple sv. Šebestiána v nosítkách

¹⁴² K. Kašpar absolvoval obřad jako šestý ze šestnácti zúčastněných.

¹⁴³ Čihák, J. c. d., s. 17–18.

¹⁴⁴ Přítomen byl samozřejmě i vyslanec Chvalkovský a všichni členové vyslanectví ČSR v Římě. Mezi hosty se objevil bývalý španělský král Alfons XIII. se svou rodinou.

¹⁴⁵ Čihák, J. c. d., s. 29 – kapa (cappa magna) je typickým kardinálským rouchem, má zpravidla červenou barvu a je z hedvábí, v zimě je ozdobena hermélínem. Napodobuje pokrývku, která měla sloužit jako ochrana těla a hlavy před deštěm (capputium), v 15. století k ní byly přidány rukávy a hermélín.

na papežský trůn pod baldachýnem. Noví kardinálové přistupovali s trojí hlubokou poklonou, provázeni ceremoniářem a kaudatářem, políbili u trůnu papeži stěvic a ruku, potom dostali políbení pokoje od Pia XI. Poklonili se jemu i asistujícím kardinálům, přijali políbení ode všech přítomných kardinálů a usedli na vyhrazené místo. Každý přistoupil znovu ke Svatému otci, poklekl a papež mu za pomoci asistujících prelátů vložil na hlavu purpurový klobouk.¹⁴⁶ Ceremoniáři nakonec převzali klobouk, aby je odpoledne doručili novým hodnostářům v jejich bytech.¹⁴⁷ Kardinál povstal, políbil ruku papeži, poklonil se a vrátil se na svoje místo. Po ukončení veřejné konzistoře se odebrali nedávno jmenovaní za recitace Te Deum do chrámu sv. Petronily a tam na připravených polštářích vykonali prostraci a děkan kardinálského sboru se nad nimi pomodlil modlitbu „Orationem super creatos Cardinales“. Po závěrečném povstání následovalo opět políbení pokoje od přítomných kardinálů.

Stále oblečení v kapě se odebrali do tajné konzistoře, zahájené Svatým otcem. Během ní jim uzavřel ústa formulí, zakazujících projevat jakýkoliv názor dříve než to bude povoleno. Znamenalo to, že mají zachovávat v tajnosti usnesení jednání a nesmějí během této konzistoře naznačit souhlas nebo promluvit.¹⁴⁸ Kardinálové obdrželi od sedícího papeže na prst kardi-

¹⁴⁶ Čihák, J. c. d., s. 18–19 – během aktu byla pronášena modlitba tohoto znění: „Ke cti všemohoucího Boha a k ozdobě svatého apoštolského stolce, přijmi rudý klobouk, odznak to obzvláštní hodnosti kardinálské, jímž se označuje, že až k smrti a prolití krve včetně musíš se osvědčovatí neohroženým pro vyvýšení svaté víry, pro pokoj a mír křesťanského lidu, pro vzrůst a stav přesvaté římské církve. Ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého Amen.“

¹⁴⁷ Čihák, J. c. d., s. 28 – purpurový klobouk propůjčil kardinálům z řad světského duchovenstva na lyonském koncilu v roce 1245 papež Innocenc IV. a v roce 1591 Řehoř XIV. kardinálům – řeholníkům. Kardinálský klobouk byl považován za nejvýznamnější z kardinálských odznaků. Vyznačoval se značnou velikostí, byl z červeného sukna a po obou stranách měl 15 uzlů s červeného hedvábí. Kardinál jej měl za svůj život na hlavě jen kratičký okamžik při jmenování ve veřejné konzistoři, při pohřbu se položil na jeho rakev a po něm se zavěsil nad hrobem. Jinak nosil kardinál černý plstěný klobouk s červenou hedvábnou stuhou nebo červenou zlatem protkávanou šňůrou, při církevních slavnostech měl červený klobouk s hedvábnou červenou zlatem protkanou šňůrou. V současné době se už neužívá, byl nahrazen praktičtějším hranatým čepcem „kvadrátek“, který se liší od farářských pouze červenou barvou.

¹⁴⁸ Čihák, J. c. d., s. 19.

nálský prsten¹⁴⁹ a byl jim přidělen titulární kostel nebo diakonie. Po políbení ruky a políbení pokoje se vrátili na své místo. Na závěr otevřel papež všem za pronášení jejich jmen a ustálené formule ústa.¹⁵⁰ Po zasedání se kardinálové odebrali ke hrobu sv. Petra, K. Kašpar se potom se svým průvodem pomodlil u oltáře svatého Václava.¹⁵¹ Při tajné konzistoři, kdy došlo k přidělení titulárních kostelů nebo chrámů jednotlivým kardinálům, se dr. Kašpar stal kardinálem knězem a titulářem chrámu svatých Vitale, Gervasia a Protasia (zkráceně S. Vitale), ležícího na Via Nazionale.¹⁵² Do jeho farnosti patřil také královský palác (Quirinal), takže se pražský arcibiskup stal quasi farářem italské královské rodiny.¹⁵³

Odpoledne 19. prosince se konala recepce v Nepomucenu, spojená s hudební akademií studentů. Arcibiskup Kašpar vzpomněl rovněž volbu nového prezidenta ČSR dr. E. Beneše a přečetl blahopřejný telegram od předsedy vlády. Během slavnosti se dostavilo vatikánské poselstvo, které mu přineslo červený klobouk – odznak jeho úřadu. Kardinálům, kteří nebyli při svém jmenování v Římě, protože právě plnili jiné úkoly, což byl případ nunciů, doručil biret do místa jejich působitě zvláštní papežský ablegát, například auditor papežské nunciatury,¹⁵⁴ a zajistil jeho slavnostní předání určeným delegátem katolického vyznání (zpravidla panovníkem nebo prezidentem republiky). Klobouk většinou předával Svatý otec při nejbližší kardinálově cestě do Říma.

¹⁴⁹ Čihák, J. c. d., s. 29 – šlo o prostý, ale drahocenný prsten se znakem Svatého otce uvnitř a nahoře s kamenem. Tento prsten opatřila kongregace de Propaganda fide. Nově jmenovaný kardinál za něj musel věnovat podle ustanovení papeže Pia VII. asi tři tisíce italských lir.

¹⁵⁰ Čihák, J. c. d., s. 19.

¹⁵¹ Čihák, J. c. d., s. 35.

¹⁵² Získáním titulárního kostela pozbýval nový kardinál všechna dosavadní obročí, pro případ užívání obročí – arcibiskupství ve svém dosavadním sídle dostal dispens stejně jako dispens pro trvalý pobyt mimo Řím.

¹⁵³ AMZV, II. sekce, kart. 51 – čj. 289/dův/35 z 20. 12. 1935 informace vyslance Radimského MZV.

¹⁵⁴ Auditor většinou zastával funkci nunciova zástupce na úrovni tehdejšího legačního rady (chargé d'affaires).

V bohatém programu následovalo 20. prosince ráno rekviem za zemřelého kardinála M. Legu a večer těsně před půlnocí se primas rozloučil s československou výpravou, odjíždějící zpět do vlasti. Dále s ním setvalo jen sedm osob jeho nejbližšího doprovodu.¹⁵⁵ V osm hodin ráno 21.12. vysvětil K. Kašpar za účasti vyslance, legačního rady a jejich rodin pět alumnů na kněze. Odpoledne byla na francouzském vyslanectví oficiální recepce na počest nově kreovaných francouzských kardinálů. Dopoledne 22. prosince měl jeden z novokněží primici, potom následoval oběd v Nepomucenu za přítomnosti kardinála Kašpara a jeho doprovodu, vyslance a obou legačních radů.¹⁵⁶ Odpoledne byla oficiální recepce na italském vyslanectví na počest nových italských kardinálů.

V neděli dne 22. prosince večer došlo za přítomnosti vyslanců u Svatého stolce dr. V. Radimského a u italského krále v Římě dr. F. Chvalkovského, papežské a římské církevní hierarchie, reprezentantů královského domu, italské aristokracie, kanovníků metropolitní kapituly, zástupců vedení nepomucenské koleje a všech seminaristů k převzetí kostela sv. Vitala, Gervase a Protase, patřícího k nejstarším kostelům v Římě.¹⁵⁷ Karel Kašpar vstoupil do chrámu za vyzvánění zvonů, po modlitbě u oltáře zasedl na trůn a vylechl text papežské buly, jíž se kostel odevzdával do jeho rukou. Po holdování přednesl tamní farář A. Lannuti historii kostela a poznamenal, že po pěti letech má opět titulárního kardinála.¹⁵⁸ Převzetí nebylo čistě formální záležitostí, titulářovou povinností bylo také udržovat

¹⁵⁵ Kromě kancléře Bořka-Dohalského, kanovníků dr. Grünera a dr. Čiháka, osobního sekretáře mons. Vladyky a komorníka Veverky zde zůstala arcibiskupova sestra s manželem prof. dr. Kodlem.

¹⁵⁶ AMZV, ZÚ Vatikán, 1920–1939, kart. 3 – nedatovaná pozvánka rektora nepomucenské koleje F. Rovedy /přijata vyslanectvím ČSR u Sv. stolce 21. 12. 1935 pod č. 735/.

¹⁵⁷ Ve 4. století stála na jeho místě kaple a od roku 402 trojlodní bazilika, konsekrovaná papežem Innocencem I. ke cti sv. Gervase a Protase. Týž papež ustanovil kostel titulním, v 6. století za Řehoře Velikého se poprvé označoval jako kostel sv. Vitala. Až do 16. století v něm vykonávali bohoslužby řeholníci, v roce 1595 byl opraven, zrušen kardinálský titul a správa svěřena jezuitům. K odejmutí jezuitské správy a navrácení kardinálského titulu došlo v roce 1880. V době, kdy jej získal Karel Kašpar, byl právě po nákladné opravě a instalaci nových varhan.

¹⁵⁸ NA, MZV-VA I., kart. 3404 – Lidové noviny 23.12.1935 „Titulární kostel kardinála Kašpara“ – jeho předchůdci byli nedávno kanonizovaný kardinál Fisher a kardinál Masai.

svatostánek: „*V uvítací řeči připomněl místní farář novému 'majiteli' dosti otevřeně jeho morální závazky vůči kostelu a dovolával se jeho velkomyšlnosti.*“¹⁵⁹ Podle předepsaného ceremoniálu se kardinál Karel Kašpar uvázal ve svůj úřad za přítomnosti arcibiskupa Spolveriniho a dvou svědků (papežského protonotáře a ceremoniáře).¹⁶⁰ Po přečtení protokolu o převzetí chrámu se přišli poklonit novému duchovnímu správci zástupci všech katolických organizací farnosti.

Oficiální recepcce na počest kardinála Kašpara na vyslanectví ČSR u Svatého stolce se konala 23. prosince za nebyvale vysoké účasti kardinálů (Pacelliho, Sincereho, Gasparriho, Verdiera a osmi čerstvě kreovaných),¹⁶¹ velmistra řádu maltézských rytířů prince Chigi d'Albani, zástupců papežské kurie – například mons. Pizzarda, Ottavianiho, Tardiniho,¹⁶² Montiniho,¹⁶³ guvernéra vatikánského státu markýze Serafiniho, četných arcibiskupů, biskupů, zástupců řeholí, osobností papežského dvora, celého diplomatického sboru a dalších osobností římské společnosti.¹⁶⁴ Svátky Kristova narození oslavil pražský arcibiskup půlnoční mší v Nepomucenu, na Boží hod vánoční sloužil pontifikální mší u benediktnů v S. Anselmo. Na Štěpána dával argentinský vyslanec recepce na počest argentinského kardinála. Čas na aktivní odpočinek po náročném a vyčerpávajícím programu našel K. Kašpar alespoň na chvíli při výletě do papežova letního sídla Castel Gandolfo 27. prosince.

¹⁵⁹ AMZV, II. sekce, kart. 51 – čj. 295/dův/35 z 31. 12. 1935 informace Radimského MZV o pobytu kardinála dr. Kašpara v Římě, s. 4.

¹⁶⁰ O tomto úkonu byl sepsán zvláštní protokol, podepsaný všemi přítomnými svědky, jeho originál se uložil ve vatikánském tajném archivu a opis byl předán kardinálovi.

¹⁶¹ AMZV, ZÚ Vatikán, 1920–1939, kart. 3 – zachoval se kompletní seznam pozvaných na recepci /přijít vyslanectvím ČSR u Sv. stolce 23. 12. 1935 pod č. 739/.

¹⁶² Domenico Tardini byl od roku 1954 prosekretářem Státního sekretariátu, za papeže Jana XXIII (1958–1963) řídil Státní sekretariát až do své smrti v roce 1961.

¹⁶³ Giovanni Battista Montini byl nejprve prosekretářem, za Pia XII. po smrti státního sekretáře kardinála Maglione (srv. poznámku 113) vedl fakticky Státní sekretariát, protože místo nebylo obsazeno. V roce 1954 se stal milánským biskupem, 1958 kardinálem, v roce 1963 zvolen papežem, přijal jméno Pavel VI. (1963–1978).

¹⁶⁴ Podle vyslančova odhadu tam mohlo být 350–400 osob.

Jeho Eminence byl ráno 28. prosince přijat ve zvláštním slyšení na rozloučenou papežem Piem XI. a kardinálem státním sekretářem E. Pacellim. Během audience vyslovil svoje první kardinálské přání a odevzdal petici se žádostí o podniknutí kroků ke svatořečení blahoslavené Anežky České.¹⁶⁵ Svatý otec prohlásil, že „je i to jeho přáním“¹⁶⁶ a připomněl, že už jako správce Ambrosiánské knihovny v Miláně se seznámil s různými listinami, týkajícími se Anežky, a jejími dopisy se sv. Klárou z Assisi.¹⁶⁷ I když slíbil, že v této věci vydá potřebné instrukce, došlo k očekávané události až po půl století v listopadu roku 1989. Poté promluvil s arcibiskupem Kašparem o poměrech v Československu a vyjádřil svoje uspokojení.¹⁶⁸ Po soukromém slyšení přijal Pius XI. ve zvláštní audienci členy československé koleje Nepomucena v čele s kardinálem Kašparem, ředitelem Rovedou a dalšími představiteli.¹⁶⁹ Týž den večer byla uspořádána vyslancem Radimským oficiální večeře na rozloučenou, na kterou přišli kardinál Pacelli, velmistr maltézského řádu, mons. Ottaviani, Tardini, Montini, Coffano, generál dominikánského řádu P. Gillet, rumunský a jugoslávský vyslanec a členové Kašparaova doprovodu. Další den se konala velká oficiální recepce na španělské ambasádě na počest nového španělského kardinála.

Konečně 30. prosince odpoledne nastal čas odjezdu do vlasti. K rozloučení na nádraží se dostavili opět členové obou vyslanectví, doyen diplomatického sboru u Quirinálu mons. Borgongini-Duca, mons. Ottavi-

¹⁶⁵ Přestože byla Anežka považována celá staletí za svatou (první kroky ke kanonizaci byly učiněny v letech 1328 a 1378), potvrdil její beatifikaci až papež Pius IX. dekretem z 3.12.1874 a dovolil, aby se její památka konala 2. března. Anežka se tak stala jedním ze zemských patronů ještě před svým svatořečením.

¹⁶⁶ AMZV, II. sekce, kart. 51 – čj. 295/dův/35 z 31. 12. 1935 informace Radimského MZV o pobytu kardinála dr. Kašpara v Římě, s. 5.

¹⁶⁷ Papež zde působil pod svým občanským jménem Achille Ratti až do roku 1922, kdy usedl na papežský stolec. Roku 1911 vydal na žádost českého archeologa Josefa Ladislava Piče jedno z dobrozdání ve prospěch Rukopisu královédvorského.

¹⁶⁸ NA, MZV-VA I., kart. 3404 – Lidové listy 30. 12. 1935 „Svatý otec spokojen s Československem. První přání nového kardinála J. E. dr. K. Kašpara: Prošba o svatořečení blahoslavené Anežky České.“

¹⁶⁹ NA, MŠ, 1918–1949, kart. 569 – Nepomucenum bylo jednou z mála bohosloveckých kolejí v Římě, která měla ještě v polovině třicátých let 20. století v čele italského biskupa, jeho zástupcem (vicerektorem) byl Čech dr. Josef Bezdiček.

ani a Tardini, profesor Lolli z „Osservatore Romano“, akreditovaný v létě jako oficiální dopisovatel listu na celostátním katolickém sjezdu v Praze, alumni Nepomucena a jedenadvaceti členná výprava katolíků z Moravy, vedená dominikánem dr. Dacikem.¹⁷⁰ Odjezd byl načasován tak, aby se arcibiskup po krátké zastávce a setkání s dávným přítelem z římských studií kardinálem Faulhaberem v Mnichově stačil vrátit do Prahy ještě na Silvestra 1935.¹⁷¹ Po vyčerpávajícím programu, který kladl nemalé nároky na arcibiskupa Kašpara a ještě větší zatížení přinesl pracovníkům zastupitelského úřadu ve Vatikánu, zaznamenal dr. Radimský na závěr obsáhlé informace pro Černínský palác a Kancelář prezidenta republiky několik postřehů o výsledku návštěvy. Podle něj „*měl kardinál Kašpar dostatečnou příležitost přijít do styku s oficiální římskou společností, která na uvedení se nových kardinálů byla značně zvědavá. Nutno potvrditi, že tento debut prvního čs. kardinála v tak silné konkurenci byl velmi šťastný. Dr. Kašpar hned od začátku vynikl sympaticky mezi ostatními svými kolegy, neboť má vrozený dar charmeura, který dovede lidi získati hned při prvním setkání a s každým dokáže vhodně promluvit. Z nových kardinálů se stal takto rozhodně nejpoblábnějším a byl společností nejvíce vyhledáván. Velmi mu prospěla jeho dokonalá znalost italštiny a též francouzštiny. Znovu se potvrdilo, jaké oblibě se těší v kurii. Kardinál Pacelli se o něm jako o knězi i o jeho vystoupení ve společnosti vyjádřil v superlativech a také u papeže za nynějšího pobytu jen ještě získal*“.¹⁷² Radimský dále označil Kašparovu cestu za veliký úspěch, který měl pro Československo „*značnou cenu politickou*“.¹⁷³ Přestože za daných okolností nemohlo dojít k detailním jednáním zejména o Modu vivendi, jak soudil autor zprávy, bylo „*nesporné, že prestiž Československa byla nynějšími událostmi zpevněna a že nový kardinál může svými styky v kurii býti v budoucnosti i politicky velmi prospěšným*“.¹⁷⁴

Ke Kašparově cestě do Vatikánu pro kardinálský klobouk došlo v době vrcholících příprav volby nového prezidenta republiky. Jestliže si stát sli-

¹⁷⁰ Jednalo se o výpravu, uspořádanou k 10. výročí dominikánské nábožensko – kulturní revue „Na hlubinu“.

¹⁷¹ Kardinál Faulhaber patřil k jedné z nejexponovanějších osobností německé církevní hierarchie. Oba kardinálové spolu rozmlouvali v nádražním salonku.

¹⁷² AMZV, II. sekce, kart. 51 – čj. 295/dív/35 z 31. 12. 1935 informace Radimského MZV o pobytu kardinála dr. Kašpara v Římě, s. 6.

¹⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁴ Tamtéž.

boval od nejvyššího církevního hodnostáře, že mu může být prospěšným na mezinárodním poli, stalo se Benešovi při podpoře jeho kandidatury velice užitečným nedávné smíření se Svatým stolicem a sjednocení katolických stran.¹⁷⁵ V době, kdy papež odevzdával v konzistorním sále dr. Kašparovi purpurový biret, nastupoval po prezidentu Masarykovi do čela státu dr. E. Beneš, který se v očích Svatého otce a jeho administrativy zasloužil značnou měrou o normalizaci vzájemných vztahů, podpořil uspořádání celostátního katolického sjezdu v Praze a svým mírovým projevem před zahraničními novináři nepřímou podpořil politické snažení Vatikánu.

Vztah k Československu také dokládá záznam o návštěvě vyslance u Pia XI. dne 30. prosince 1935 u příležitosti novoroční návštěvy diplomatického sboru. Vyslanec V. Radimský o ní do Černínského paláce napsal: „*Při tom vyřídil vyslanec papeži poděkování pana prezidenta republiky za kreování pražského arcibiskupa kardinálem. K tomu odvětil papež, že tímto svým aktem chtěl vyznamenati zem a národ, k nimž chová živé sympatie. Dodal, že s velikým uspokojením uvítal nedávné zvolení Dra Beneše presidentem; sleduje od let se zájmem jeho činnost na mezinárodním fóru evropském a váží si ho jako zkušeného, velkého státníka. Papež požádal vyslance (podobně jako kardinála Kašpara), aby tlumočil panu prezidentu Benešovi papežské požehnání a panu prezidentu Masarykovi vyřídil vzkaz úcty a přání všeho dobra*“.¹⁷⁶ Při novoroční audienci vycházel dr. Radimský z krátké striktní instrukce šéfa protokolu MZV dr. L. Strimpla, aby vyjádřil vhodnou formou díky prezidenta republiky za jmenování Karla Kašpara kardinálem.¹⁷⁷

Kardinál Kašpar se vrátil do vlasti 31. prosince v dopoledních hodinách, na území ČSR byl slavnostně uvítán v Brodě nad Lesy, kam mu přijela naproti malá skupinka z Prahy – světící biskupové dr. Eltschkner a dr. Remiger, generální vikář dr. Opatrný, generální ředitel arcibiskupských statků dr. Šimek, tajemník agrární strany dr. Pluhař a vrchní rada ministerstva železnic dr. Moos. Na této pohraniční stanici byl připojen salonní vůz,

¹⁷⁵ Z nejnovější bohaté literatury na téma prezidentské volby Klimek A. *Papežský komoří Jan Jiří Růckl jako politik*. In: *Traditio et cultus. Miscelanea Historica Bohemica*. Ed. Z. Hledíková, Praha 1993, s. 219–227; týž. *Boj o Hrad*. Sv. II, kap. 21–23; týž. *Dějiny země Koruny české*. Sv. XIV, s. 345–384; Kárník, Z. c. d. 2. díl, s. 566–573.

¹⁷⁶ AMZV, PZ Vatikán, 1935, IV. periodická zpráva za 4. čtvrtletí, čj. 7/dův./1936 z 10. 1. 1936, s. 5.

¹⁷⁷ AMZV, Telegramy odeslané, 1935, č. 698/35 z 21. 12. 1935.

zapůjčený pro zvláštní příležitost státem. Cestou do Prahy byl dr. Kašpar očekáván a pozdravován na každém větším nádraží.¹⁷⁸ Za jízdy poskytl interviu redaktoru Lidových novin a při té příležitosti připomenul velký význam účasti metropolitů v kardinálském sboru, protože umožňovala udržovat kontakt se zástupci křesťanských národů celého světa.¹⁷⁹ Znovu zdůraznil, že mu Pius XI. řekl během konzistoře a znovu při soukromé audienci, že jmenování pražského arcibiskupa do kardinálského sboru bylo „zamýšleno nejen jako posila katolickému lidu, ale i jako pocta Československu a jeho vůdcům, jejichž práce pro mír se ve Vatikáně velmi oceňuje. Sv. Otec mi zvláště uložil, abych tlumočil pozdravy a zvláštní požehnání prezidentu Masarykovi a prezidentu dru Benešovi.“¹⁸⁰

Po oficiálním přivítání na Wilsonově nádraží, kam se dostavili zástupci ministerstva zahraničních věcí, hlavního města, úřadů, svatovítské metropolitní kapituly, světského i řeholního kléru, papežské nunciatury, poslanců a katolických spolků,¹⁸¹ a po slavném uvitání třítisícovým davem před nádražím, změnil dr. Kašpar původní úmysl odjet rovnou do svého paláce. Za jáсотu obyvatelstva a za vyzvánění všech pražských zvonů došel pěšky téměř k Německému divadlu a teprve potom se vydal automobilem do své rezidence na Hradčanech. Po udělení apoštolského požehnání z balkonu arcibiskupského paláce odjel před 17. hodinou do katedrály sv. Víta ve slavnostním zlatém kočáře arcibiskupů, taženém třemi páry starokladrubských koní. Stejný kočár zapůjčil v létě na zahajovací mši papežskému legátu J. Verdierovi. Katedrála byla zaplněna až do posledního volného místa oficiálními hosty a věřícími.¹⁸² Primas vstoupil do chrámu

¹⁷⁸ První zastávkou byla Česká Kubice, potom Staňkov, Stod, Nýřany, následovala Plzeň, Rokycany, Hořovice, Zdice a Beroun, všude se k uvitání shromáždili zástupci úřadů, vojska, duchovenstva, spolků a místní obyvatelé.

¹⁷⁹ NA, MZV-VA I., kart. 3404 – Lidové noviny I. 1. 1936 „Návrat kardinála dra Kašpara z Říma“.

¹⁸⁰ Tamtéž.

¹⁸¹ Uvitání se také účastnila většina členů Kašparova poutního doprovodu včetně šéfredaktora Lidových listů, kteří se vrátili do Prahy už před týdnem.

¹⁸² Prezidenta republiky a vládu zastupoval ministr školství a národní osvěty dr. Krčmář, nejvyšší správní soud jeho první prezident dr. Hácha, brannou moc generálové Syrový, Heřman a Plaček, vysoké školy rektori Friedrich a Švabinský, teologickou fakultu mons. dr. Kudrnovský a prof. Weis. Kromě nich se dostavil skoro celý diplomatický sbor a představitelé všech řádů.

za zvuku varhan a chorálu, v čele doprovodu kráčeli dva maltézští rytíři s meči, za nimi byl nesen bohatě vykládaný kříž. Kardinála dále doprovázeli biskupové a celá svatovítská kapitula. Po slavnostním latinském uvítání probošta kapituly dr. Franze a děkovně latinské a české řeči dr. Kašpara následovaly litanie, Otčenáš, Te deum laudamus, modlitby a písně. Celá slavnost byla zakončena státními hymny, svatováclavským chorálem a vánoční koledou. Poté odjel arcibiskup v kočáře zpět do paláce. Slavnostní kardinálovo přivítání, triumfální cesta do Prahy a svatovítské shromáždění, které bylo viditelným výrazem smíru státu a církve, k němuž došlo až po dlouhých letech zápasu, nezůstalo stranou pozornosti našeho a zahraničního tisku.¹⁸³

V prvních týdnech roku 1936 čekaly pražského arcibiskupa milé povinnosti, spojené s kardinálským jmenováním, z nichž namátkou vybíráme přijetí u prezidenta republiky, hold arcidiecézního duchovenstva, návštěvu u rakouského vyslance dr. Ferdinanda Marka, jemuž vyjádřil dík za milou pozornost obyvatelstva při průjezdu Rakouskem, a přijetí primátorem Baxou na Staroměstské radnici. Více než šest měsíců po ukončení katolického sjezdu a Verdierovy návštěvy Československa došlo nejprve k udělení čestného doktorátu pařížskému arcibiskupu na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Olomouci. Jako hlavní důvody byly uvedeny jeho velké zásluhy o teologickou vědu, významné vystoupení ve funkci legáta v Praze, přátelství k Československu a mimořádná úcta k slovanským apoštolům Cyrilu a Metodějovi.¹⁸⁴ Promoci 28.1.1936 prohlásil dr. Prečan za začátek slavností, které budou pořádány na Velehradě na paměť 1050. výročí Metodějovy smrti.¹⁸⁵ Udělení čestného doktorátu na největší bohoslovecké fakultě v Československu mohlo být vedle Verdierova ocenění zároveň dalším impulsem a taktickým připomenutím Prečanových zásluh a dosud neudělené hodnosti asistenta papežského trůnu. Zahanbit se nenechala

¹⁸³ NA, MZV-VA I., kart. 3404 – obšírně se o něm rozepsalo *Osservatore Romano*, rakouský a německý tisk.

¹⁸⁴ *Ke jmenování došlo 18. 1. 1936, při slavnostní promoci se kardinál Verdier nechal zastupovat arcibiskupem dr. Prečanem, protože byl v Tangeru a odtud cestoval do Dakaru.*

¹⁸⁵ NA, MZV-VA I., kart. 4086 – „Kardinál Verdier děkuje C. M. bohoslovecké fakultě v Olomouci za čestný doktorát“ – v děkovném dopisu děkanu Kutalovi kardinál dne 4. 3. 1936 mimo jiné až příliš skromně napsal: „Zpráva o této slavnosti mne hluboce dojala. Věru, dostalo se mi příliš mnoho vděčného díku za to málo dobra, které jsem prokázal Československu ve svém poslání papežského legáta“ ...

ani Karlova univerzita v Praze, která poté udělila čestné doktoráty kardinálu Verdierovi a Baudrillartovi¹⁸⁶ a 22. února 1936 je předala oběma jmenovaným při slavnostní promoci na půdě Katolického institutu v Paříži.¹⁸⁷ Několik dnů před tím obdržel arcibiskup Kašpar od francouzského vyslance v Praze P. E. Naggiara insignie velkodůstojníka Čestné legie¹⁸⁸ a o pár měsíců později se vydal do Paříže navštívit arcibiskupa Verdiera.

Na případu prvního československého kardinála se jasně ukazuje, že jeho nominace byla připraveným a dobře promyšleným tahem a snahou o ukončení dávných sporů. Jmenování předcházelo uzavření dohody o provedení Modu vivendi, jmenování papežského legáta na katolický sjezd a úspěšný průběh celostátního katolického sjezdu v Praze na konci června, které se za několik měsíců projevily obnovením diplomatických styků Vatikánu s Prahou na nejvyšší úrovni. Povýšení pražského arcibiskupa do kardinálského sboru bylo považováno za manifestační akt pro československé katolíky, jenž měl mít pro ČSR mnohem širší mezinárodní politický význam.¹⁸⁹ Souvisel především se snahou Vatikánu o dokončení rozepsané kapitoly a získání dalšího spojence v boji s ideologickým nepřítelem. V Černínském paláci, na Moravě a v Českosloven-

¹⁸⁶ F. X. Halas, *Pražský sjezd...*, s. 150 – uvádí, že Kašpar osvědčil přátelství k francouzskému kolegovi i tím, že zařídil čestný doktorát teologické fakulty UK. Ale i tuto událost je třeba chápat v širších politických souvislostech jako snahu o podporu tehdejšího československo–francouzského spojení. Je také třeba připomenout, že Baudrillart měl k českým zemím poměrně úzký vztah, a že kromě cesty za našimi katolíky v roce 1920 a oficiální účasti na pražských oslavách svatováclavského milénia v roce 1929 projevil před rokem 1918 své pochopení pro emancipační proces a českou otázku. Méně známa je skutečnost, že francouzský teolog ještě za monarchie intervenoval u papeže za Kramářovo propuštění z vězení.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 151 a AMZV, ZÚ Vatikán, 1920–1939, kart. 30 – kopie 4. běžné zprávy vyslanectví ČSR v Paříži o předání čestných doktorátů čj. 113/dův./36 z 28. 2. 1936.

¹⁸⁸ NA, MZV-VA I., kart. 3404 – Prager Presse 20.2.1936 „Hohe französische Auszeichnung für Kardinal Dr. Kašpar“.

¹⁸⁹ Tamtéž – Lidové noviny 21. 11. 1935 „Dr. Kašpar kardinálem“.

ské straně lidové se sice čekal vstřícnější krok Svatého otce a vatikánské administrativy, ten však nemohl být z řady důvodů učiněn.¹⁹⁰

Karel Kašpar neměl po návratu z Vatikánu nejmenší tušení, že katolickou církev a jeho nástupce na svatovojtěšském stolci čekají v dalších letech těžké zkoušky. Vztah církve a státu se kromě československo–vatikánských vztahů promítl i do osudu československých kardinálů. Jejich cesta za kardinálským kloboukem nebyla jednoduchá, byla mnohem dramatictější a trnitější. Pro Kašparova poválečného nástupce arcibiskupa Josefa Berana znamenala v únoru roku 1965 nucené a definitivní odloučení od jeho arcidiecéze a farníků, protože mu režim nepovolil návrat do Prahy, přinutil ke čtyřletému životu v emigraci a nakonec mu znemožnil posmrtný návrat do vlasti. Ještě před Beranovou smrtí se papež Pavel VI. snažil udělit kardinálskou hodnost dalšímu zástupci z Československa. Přednost před administrátorem arcidiecéze Františkem Tomáškem dostal vzhledem k jeho předchozímu angažmá v Mírovém hnutí katolického duchovenstva nakonec litoměřický biskup Štěpán Trochta, vězněný za války v koncentračním táboře. Vnitropolitická situace v Československu nedovolila jeho veřejnou nominaci, a proto zůstal kardinálem „in pectore“ téměř čtyři roky. Také F. Tomášek se nakonec stal kardinálem a byl jím v srdci papeže Pavla VI. od dubna 1976 až do zveřejnění v červnu 1977, realizovaného po předchozích československo–vatikánských jednáních společně s bulami o hranicích diecézí a slovenské provincii a jmenováním pražským arcibiskupem. Kardinály Kašpara a Tomáška spojoval po čtyřiceti letech stejný titulární kostel – římský kostel sv. Vívala. Mezi nominací prvního československého kardinála v roce 1935 a současného českého kardinála v roce 1994 uplynulo bezmála šedesát let, přesto mají oba něco společného a tím je členství v kongregaci pro východní církve.

¹⁹⁰ AMZV, PZ Vatikán, 1935, IV. periodická zpráva za 4. čtvrtletí, čj. 7/dův./1936 z 10.1.1936, s. 3 – autor zprávy dr. Messány zopakoval papežovo známé rozhodnutí jmenovat arcibiskupa z hlavního města jako symbolu jeho jednoty a potom do zprávy napsal: „Tím se též stalo, že bohužel byl pominut vysoce zasloužilý arcibiskup olomoucký Msgr Prečan...“

Zusammenfassung

Der Kardinalshut für Karel Kašpar

Die Studie befasst sich mit der Frage der Nomination des ersten Kardinals der selbständigen Tschechoslowakischen Republik, zu der es am 20. November 1935 kam. Die politische Repräsentation, der hohe Klerus, die Vertreter des politischen Katholizismus und die Gläubigen warteten jahrelang vergeblich auf die Nomination ihres Kardinals, weil es sich in die mögliche Ernennung neben der persönlichen Sympathie des Heiligen Vaters zum konkreten Individuum vor allem die guten und in Grundfragen problemlosen Verhältnisse in Erzdiözese spiegelten. Die tschechoslowakisch-vatikanischen Beziehungen gingen seit 1918 durch verschiedensten Peripetien durch – es müssen die erzwungene Resignation der Erzbischöfe, die mit alten Ordnungen und mit Wien verbunden waren, die einige Jahre hindurch drohende Trennung von Kirche und Staat, das diplomatische Missverständnis mit dem Nuntius Marmaggi (1925) und Ciriaci (1933) und die erzwungene Resignation des Prager Erzbischofs F. Kordač (1931) erwähnt werden.

Die Änderung des politischen Klimas in Europa, die mit dem deutschen Neopaganismus und dem russischen Kommunismus zusammenhing, bewegte den Papst Pius XI. zu Umwertung der bisherigen Beziehungen zu einigen Staaten, darunter auch zu der Tschechoslowakei. Nach der Lösung der umstrittenen Fragen kam es zur Schließung der tschechoslowakisch-vatikanischen Modus-Vivendi-Abschlussabkommen. Am Ende Juni 1935 in Prag wurde der gesamtstaatliche katholische Kongress veranstaltet. Als Beweis der Anerkennung der tschechoslowakisch-französischen Freundschaft und Allianz wurde der Pariser Erzbischof Kardinal Jean Verdier als der päpstliche Legat nach Prag delegiert. Einige Wochen später wurden die im Jahre 1933 nach dem Abgang des Msgr. Ciriaci aus der Prager Nuntiatur beschränkten diplomatischen Beziehungen durch die Ankunft des Nuntius Saverio Ritter normalisiert.

Bei der nächsten Tagung des Konsistoriums bekam die Tschechoslowakei eine Bekanntmachung über die Ernennung des Prager Erzbischofs Dr. Karel Kašpar zu einem der 20 neuen Mitglieder des Kardinalkorps. Der Hauptgrund zu seiner Ernennung war die Tradition, zum ersten Kardinal des neuen Staates den Ordinarius in der Hauptstadt zu ernennen, und die Idee der Nationaleinigkeit hervorzuheben. Es wurde allgemein vorausgesetzt, dass gemeinsam mit ihm auch der um vier Jahre ältere Olmützer Erzbischof Leopold Prečan ernannt werden könnte, der der Vorstand der Bischofskonferenz, der Hauptorganisator des katholischen Kongresses und eine Stütze der Tschechoslowakischen Volkspartei in der kirchlichen Hierarchie war. Karel Kašpar studierte zum Unterschied von Leopold

Prečan in Rom, erfreute sich Beliebtheit in vatikanischer Kurie und beim Papst und war bestrebt gegen das Politisieren der Kirche einzutreten. Die mögliche Kreation des Erzbischofs Prečan komplizierte der Fakt, dass in Mähren noch der ehemalige Olmützer Erzbischof Lev Skrbenský lebte, der im Jahre 1920 resigniert hat, aber er wurde von Vatikan bis zu seinem Tod (1938) als der mährische Kardinal anerkannt. Es gelang schließlich der tschechoslowakischen Diplomatie und dem Nuntius, dass der Olmützer Erzbischof zu seinem 70. Geburtstag den Ehrentitel „Assistent al soglio“ – des Assistenten des Papstthrons gewonnen hat.

Der Beitrag bringt eine kurze Biographie Karel Kašpars – 1870 geboren, das Studium der Philosophie und Theologie in Rom, 1893 geweiht, der Weihbischof in Hradec Králové (1920), der Bischof in Hradec Králové (1921–1931) – und erwähnt die Umstände seiner Ernennung zum Prager Erzbischof im Jahre 1931. Folgend mappiert der Beitrag die Geschichte und Bedeutung des Kardinalspurpurs für den Erzbischof Karel Kašpar und für die Tschechoslowakei. Dank der erhaltenen Quellen im Archiv des Außenministeriums und im Nationalarchiv gelang es, ziemlich genau die wichtigsten Zeitpunkte der Dezemberreise des Erzbischofs nach Vatikan und seiner triumphalen Rückkehr nach Prag zu erfassen.